

waterschap
**Hollandse
Delta**

Voortgangsrapportage Riolering 1 januari 2008

Datum: mei 2008
Auteur: Diana Beltgens

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	1
2	Inleiding	2
3	Samenwerken in de waterketen	3
3.1	Inleiding	3
3.2	Afvalwaterakkoord	4
4	Gemeentelijk rioleringsplan	5
4.1	Inleiding	5
4.2	Planvorming	5
5	Basisrioleringsplan	7
5.1	Inleiding	7
5.2	Planvorming	7
5.3	Uitvoering	7
5.4	Handhaving overstortvergunning	9
5.5	Risicovolle overstorten	11
6	Gemeentelijk afkoppelplan	12
6.1	Inleiding	12
6.2	Planvorming	12
6.3	Uitvoering	13
6.3.1	Beheer afkoppelvoorzieningen	14
7	Waterkwaliteitsspoor / Stiwas	15
7.1	Inleiding	15
7.2	Planvorming	15
7.3	Uitvoering	16
8	Plan buitengebied	17
8.1	Inleiding	17
8.2	Planvorming	17
8.3	Uitvoering	17
9	Rioolincidentenplan	21
9.1	Rioolincidentenplan	21
9.2	Actuele situatie	21
9.3	Verwachting 2008	21
10	Metten in de keten	22
10.1	Actuele situatie	22
10.2	Verwachting 2008	22
11	Bekostiging	23
11.1	Rioolrecht	23
11.2	Verbrede rioolheffing	23
12	Conclusies	24

Bijlagen:

Bijlage 1:	Lijst met afkortingen
Bijlage 2:	Samenvatting rioleringsbeleid
Bijlage 3:	Interne plannen
Bijlage 4:	Ontwikkelingen
Bijlage 5:	Samenvattend overzicht

1 Samenvatting

In het beheersgebied van waterschap Hollandse Delta liggen 22 gemeenten. Het waterschap is onder andere verantwoordelijk voor de waterkwaliteit en -kwantiteit in het beheersgebied.

De emissies vanuit zowel gerioleerde als ongerioleerde gebieden kunnen een grote invloed hebben op de kwaliteit van het oppervlaktewater. Om de emissies op het oppervlaktewater, het effect daarvan op de waterkwaliteit, de te nemen maatregelen en de daarbij horende planning in beeld te brengen dienen de gemeenten een aantal plannen op te stellen en uit te voeren.

Deze notitie geeft, op het gebied van de rioleringsplannen en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden, de stand van zaken weer per 1 januari 2008. Jaarlijks wordt de inspanning van de gemeenten in het beheersgebied van het waterschap op het gebied van rioleringsplannen en werkzaamheden nauwkeurig in beeld gebracht.

Rioleringsplannen

Het opstellen van gemeentelijke rioleringsplannen zoals GRP's en hydraulische berekeningen zijn een terugkerend item.

In 2007 hadden 16 gemeenten een actueel GRP, dat is 73%. De verwachting is dat dit percentage eind 2008 zal zijn gestegen tot 77%.

Alle gemeenten hebben een actueel BRP of een daaraan gerelateerd plan. Sommige gemeenten hebben in 2007 een herberekening uitgevoerd.

Voor 21 gemeenten ligt er een afgerond Stiwas-plan of er wordt aan de uitvoering gewerkt. De laatste Stiwas-plannen zijn opgenomen in stedelijk waterplannen. Voor één gemeente wordt in 2008 de toetsing aan het waterkwaliteitsspoor uitgevoerd.

De plannen buitengebied zijn opgesteld. Eén gemeente moet voor een aantal panden nog ontheffing van de zorgplicht aanvragen. De overige gemeenten hebben ontheffing gekregen, is de aanvraag nog in procedure of is geen ontheffing benodigd.

Een zestal gemeenten heeft een gemeentelijk afkoppelplan, daarnaast zijn er 6 gemeenten gestart met de planvorming.

Uitvoering

De meeste gemeenten hebben de laatste jaren veel werk verzet aan het rioleren van het buitengebied. Inmiddels hebben 14 van de 22 gemeenten (64%) het buitengebied gesaneerd. In 1998 waren in het beheersgebied Hollandse Delta 4.276 ongerioleerde aansluitingen. In 2007 zijn 307 aansluitingen op de riolering gerealiseerd. Op 1 januari 2008 resteerden nog 1.935 ongerioleerde aansluitingen. Op basis van de plannen die gezamenlijk tussen gemeente en waterschap zijn opgesteld, worden naar verwachting nog 741 aansluitingen op het riool aangesloten. In totaal blijven op basis van de huidige plannen 1.194 aansluitingen ongerioleerd.

De uitvoering van maatregelen in het kader van de basisinspanning zijn nagenoeg afgerond. Inmiddels is 97% van de randvoorzieningen aangelegd. Enerzijds komt dat omdat de datum van 1 januari 2005 reeds is gepasseerd en de planning van de gemeenten hierop gericht was. Ook het vergunnen van de overstorten en het handhaven van de vergunningen hebben een positieve invloed op de vooruitgang in de uitvoering van deze maatregelen. Daarnaast is 86% van het benodigde areaal ten behoeve van de basisinspanning reeds afgekoppeld.

2 Inleiding

In het beheersgebied van waterschap Hollandse Delta liggen 22 gemeenten. Het waterschap is verantwoordelijk voor zowel de waterkwaliteit, kwantiteit, dijken en wegen in haar beheersgebied. Onderdeel van de bovenstaande verantwoordelijkheden is de invloed van riolering.

De werkzaamheden met betrekking tot de rioleringstaak worden door het team riolering uitgevoerd. De werkzaamheden hebben zowel invloed op het functioneren van de rioolwaterzuiveringsinrichting (rwzi) als op de waterkwaliteit en -kwantiteit.

Alle rioleringsplannen worden beoordeeld met een brede blik, waarbij continu de afweging wordt gemaakt tussen de soms tegenstrijdige belangen van de waterkwaliteit, -kwantiteit en die van het zuiveringsbeheer, c.q. afvalwaterbehandeling.

Om de emissies op het oppervlaktewater, het effect daarvan op de waterkwaliteit en -kwantiteit, de te nemen maatregelen en de daarbij horende planning in beeld te brengen, dienen gemeenten een aantal rioleringsplannen op te stellen.

Jaarlijks wordt een vragenlijst rioleringszaken naar gemeenten gestuurd met het verzoek hem ingevuld terug te sturen. Op basis van o.a. deze gegevens wordt de Voortgangsrapportage Riolering opgesteld. De respons van de enquête was 95%. Alleen de gemeente Rotterdam heeft de vragenlijst niet geretourneerd.

Deze notitie geeft, op het gebied van de rioleringsplannen en de daaruit voortvloeiende werkzaamheden, de stand van zaken weer per 1 januari 2008.

Het streven is om de rapportage jaarlijks te agenderen voor D&H, de commissie Water en de Verenigde Vergadering. Op deze manier wordt jaarlijks inzichtelijk wat de ontwikkeling is op het gebied van riolering. Tevens worden de geleverde prestaties in beeld gebracht.

De notitie wordt wijd verspreid om de werken in het beheersgebied van Hollandse Delta te laten zien. De rapportage wordt verstuurd aan de burgemeester en wethouders van de inliggende gemeenten, de provincie Zuid-Holland, het ministerie van VROM, stichting Rioned en de Unie van Waterschappen.

Voor een goed beheer van de riolering dienen rioleringsplannen actueel te zijn. De inhoud moet voldoen aan de criteria en uitgangspunten die het waterschap heeft vastgesteld voor de vuiluitworp uit de riolering, het aanbod van afvalwater op zuiveringstechnische werken, het beleid voor de aansluiting van buitengebieden, afkoppelen en Stiwas.

Het waterschap kent rioleringplannen die gezamenlijk met gemeenten worden getrokken of waar het waterschap zeer nauw bij betrokken is. Hierbij moet gedacht worden aan:

- Gemeentelijk Rioleringsplannen (GRP);
- Basis rioleringsplannen (BRP);
- Gemeentelijk afkoppelplan (GAP);
- Waterkwaliteitsspoor toetsingen (Stiwas);
- Saneringsplan buitengebied (Riobuit);
- Rioolincidentenplan (RIP);
- Meetplannen.

In de volgende hoofdstukken worden bovenstaande planvormen en uitvoering van de maatregelen beschreven.

In bijlage 5 is een samenvattend overzicht weergegeven van de stand van zaken met betrekking tot de gemeentelijke planvorming en uitvoering.

3 Samenwerken in de waterketen

3.1 Inleiding

In 2007 is het **Bestuursakkoord Waterketen** opgesteld. In dit bestuursakkoord willen de partijen (ministerie van VROM, V&W, het IPO, Vewin, VNG, Unie van Waterschappen) gezamenlijk een extra impuls geven aan de ontwikkeling van een meer doelmatige en transparante waterketen. Het akkoord luidt een nieuwe fase in, waarbij na een periode van verkennen en onderzoeken nu de stap gezet moet worden naar het concreet samen dóen en ontdekken. Het akkoord is gebaseerd op samen werken aan het verbeteren en innoveren van de waterketen.

De waterketen is een kapitaalintensieve sector. De aanschafwaarde van de investeringen bedraagt vele tientallen miljarden euro's. De omzet bedraagt ruim 3 miljard euro per jaar. De bedoeling is dat door 'grenzeloos' samen te werken en door bedrijfsprocessen kritisch te beschouwen en te verbeteren de doelmatigheid in de waterketen toeneemt. Een doelmatigheidsverbetering van 10 à 20% over tien jaar wordt haalbaar geacht. Belangrijke onderdelen in samenwerken en kosten besparen zijn optimalisaties, bijvoorbeeld optimalisatiestudies bij zuiveringstechnische werken en RTC.

Het bestuursakkoord beschrijft dat voor alle afvalwaterzuiveringsinstallaties en de aangesloten riolering in 2009 optimalisatiestudies zijn uitgevoerd, tenzij uit een snelle inventarisatie duidelijk wordt dat er geen optimalisatiekansen zijn. Optimalisatiestudies die zich richten op de nieuwe eisen vanuit de Kaderrichtlijn Water zullen passend in het tijdschema van de Kaderrichtlijn worden uitgevoerd. De waterschappen nemen het initiatief voor de optimalisatiestudies. Gemeenten en waterschappen leggen de gezamenlijke afspraken vast in bestuurlijke overeenkomsten zoals afvalwaterakkoorden.

De waterketen

De waterketen is het geheel van diensten aan huishoudens en bedrijven dat te maken heeft met het gebruik en het afvoeren van water. De waterketen omvat het zuiveren en leveren van drinkwater, het inzamelen van afvalwater en het afvoeren daarvan via de riolering (samen met het overtollige hemelwater) en het transporteren en zuiveren van stedelijk afvalwater.

De waterketen is ontwikkeld om de volksgezondheid te bevorderen en het milieu te beschermen en draagt bij aan het voorkomen van wateroverlast.

Het waterschap en de gemeenten hebben in het verleden al meermalen samengewerkt: optimalisatiestudies, Stivas-plannen, afkoppelplannen, plannen buitengebied en dergelijke. Daarnaast zijn voor elke gemeente WVO-overstortvergunningen en voor elk zuiveringstechnisch werk aansluitvergunningen verleend.

Het waterschap heeft in 2007 de mogelijkheden van samenwerken onderzocht. Het verder samenwerken heeft een grote maatschappelijke meerwaarde. De gemeente en het waterschap zijn hierin de belangrijkste spelers. Via een afvalwaterakkoord worden de diverse onderdelen gebundeld en bekrachtigd.

3.2 Afvalwaterakkoord

De Unie van Waterschappen en de VNG hebben een handreiking opgesteld om te komen tot een afvalwaterakkoord. Op 14 november 2003 is het eerste exemplaar aan staatssecretaris Van Geel aangeboden. Uitgangspunt van het rijk, de Unie van Waterschappen en de VNG is dat met alle gemeenten een afvalwaterakkoord wordt opgesteld.

Het afvalwaterakkoord is een concreet en bestuurlijk gedragen document, waarin afspraken over beleid en beheer van de afvalwaterketen (riolering en zuivering) zijn vastgelegd. Vanwege de sterke samenhang tussen riolering en zuivering is afstemming tussen de gemeente en het waterschap noodzakelijk. Het afvalwaterakkoord wordt als een belangrijk instrument beschouwd om aan deze afstemming vorm te geven. Een afvalwaterakkoord heeft de volgende meerwaarde voor gemeenten en waterschappen:

- laagst maatschappelijke kosten en doelmatigheid staan centraal;
- gemeenten en waterschappen worden beschouwd als gelijkwaardige partners die in onderling overleg tot afstemming moeten komen;
- het is wenselijk dat gezamenlijke overeenstemming bestaat over de ambities die vanuit het watersysteem in kwantitatieve en kwalitatieve zin gesteld worden;
- lokale kansen worden benut.

Actuele situatie

In 2007 is een pilot afvalwaterakkoord opgesteld met de gemeente Cromstrijen.

Situatie 2008

In 2008 wordt het afvalwaterakkoord Cromstrijen in beide besturen behandeld. Het waterschap zal zich intern beraden of een afvalwaterakkoord (op de wijze als Cromstrijen) voor andere gemeenten als blauwdruk kan dienen.

4 Gemeentelijk rioleringsplan

4.1 Inleiding

De Wet milieubeheer verplicht gemeenten een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) op te stellen. Het is een plan met een politiek/strategisch karakter. In het GRP staat het beleid geformuleerd om te komen tot de gewenste situatie en in het GRP wordt de hoogte van het rioolrecht bepaald. Het waterschap ziet een GRP als een middel om met gemeenten strategische uitgangspunten, maatregelen (onderzoek en uitvoering) en financiën bestuurlijk vast te leggen. Het GRP is het document om inhoudelijk te toetsen aan de in het Integraal WaterBeheersPlan (IWBPlan) vastgestelde criteria.

4.2 Planvorming

Actuele situatie

Ongeveer 20 jaar geleden zijn de eerste gemeenten begonnen met het opstellen van een GRP. Sommige gemeenten volgden pas jaren later. Sommige gemeenten hebben pas één GRP opgesteld, andere zijn inmiddels bezig met het vierde GRP.

De gemeente dient, gelet op de voorschriften uit de Wet milieubeheer te beschikken over een actueel GRP. In figuur 1 wordt de actualiteit van de GRP's in 2007 weergegeven. Zes gemeenten beschikten in 2007 niet over een actueel GRP. Het zijn de gemeenten Hellevoetsluis, Korendijk, Oostflakkee, Ridderkerk, Rozenburg en Zwijndrecht.

Een drietal gemeenten heeft de levensduur van het GRP bestuurlijk met enkele jaren verlengd. Als maatregelen (waaronder ook onderzoeksmaatregelen) vertraagd zijn, en men nog geen nieuw GRP heeft, kan men hier voor kiezen. Hierdoor beschikte de gemeenten Barendrecht, Cromstrijen en Oud-Beijerland wel over een actueel GRP in 2007.

De belangrijkste oorzaak voor de achterstand in het opstellen van GRP's is gelegen in het feit dat gemeenten eerst detailonderzoeken (basisrioleringsplan of een afkoppelstudie) willen afronden. Het waterschap vindt het ook belangrijker dat een nieuw GRP op meer detailonderzoeken gebaseerd is, dan een GRP op basis van globale gegevens. Voor enkele gemeenten is de reden van het niet hebben van een actueel GRP de nieuwe Wet gemeentelijk watertaken waarbij het taakveld van de gemeente verbreed wordt met de zorgplicht voor het grond- en hemelwater.

In 2007 hadden 16 van de 22 (73%) gemeenten een actueel GRP.

Verwachting 2008

De gemeenten Barendrecht, Binnenmaas, Hellevoetsluis, Hendrik-Ido-Ambacht, Korendijk, Middelharnis, Oostflakkee, Ridderkerk, Rozenburg, Spijkenisse en Zwijndrecht zijn bezig met het opstellen van het nieuwe GRP. Het nieuwe GRP van Cromstrijen is af.

De looptijd van 5 GRP's is per 1 januari 2008 afgelopen. Het betreft de GRP's van de gemeenten Binnenmaas voor het gedeelte 's-Gravendeel, Cromstrijen, Hendrik-Ido-Ambacht, Middelharnis en Spijkenisse.

Uit de analyse van de gegevens blijkt dat de GRP's van de gemeenten Barendrecht en Brielle in 2008 aflopen. Deze gemeenten moeten in 2008 een nieuw GRP opstellen om een actueel GRP te houden. De gemeente Barendrecht is hier reeds mee gestart.

Het is de verwachting dat aan het eind van 2008 77% van de gemeenten een actueel GRP hebben. Het streven is natuurlijk 100%.

Verbreed GRP

Het verbreed GRP wordt het beleidskader voor de uitvoering van de zorgplichten stedelijk afvalwater, hemelwater en grondwater. Uiterlijk vóór 2013 moet een verbreed GRP worden vastgesteld dat voldoet aan de nieuwe eisen en waarin de geboden beleidsvrijheid van de gemeente is ingevuld.

Denk hierbij aan:

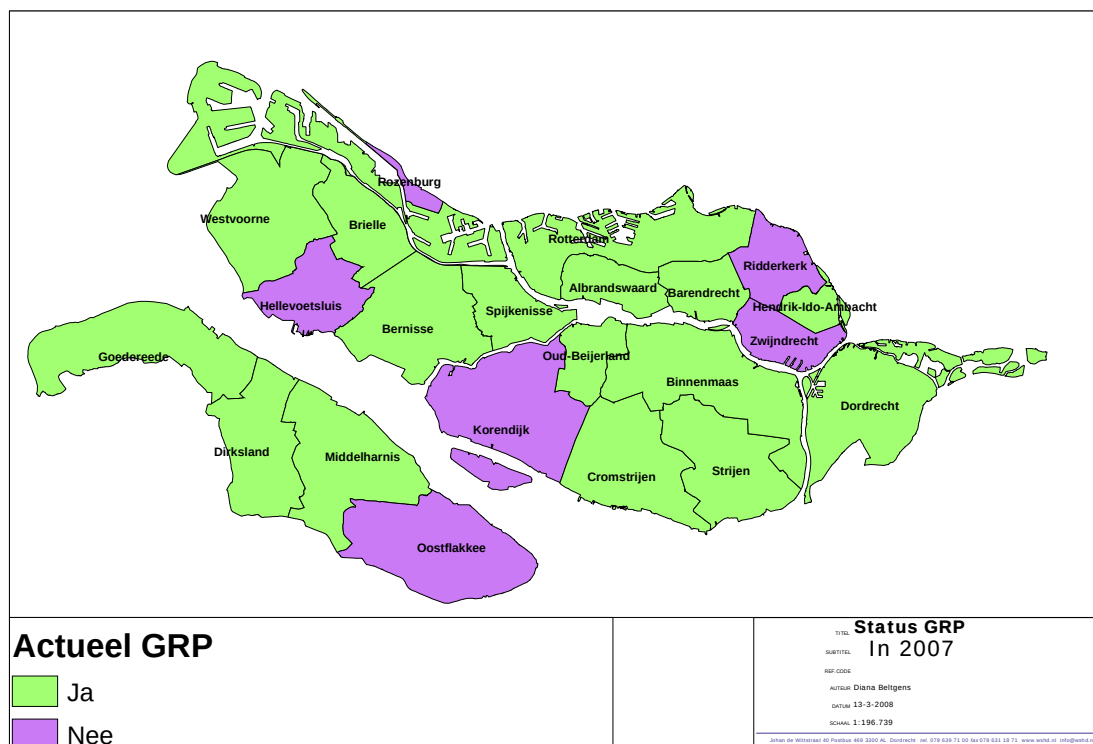
- het beschrijven van situaties waarin de perceelseigenaar zelf het hemelwater moet verwerken;
- wanneer en waar is er sprake van structurele grondwaterproblemen;
- wanneer en waar neemt de gemeente eventueel maatregelen.

De meeste gemeenten zijn van plan een verbreed GRP op te stellen. 7 Gemeenten zijn al bezig met het opstellen van een verbreed GRP. De gemeente Bernisse heeft het verbrede GRP reeds vastgesteld.

De gemeenten Zwijndrecht en Korendijk moeten nog een mening vormen over een verbreed GRP. Korendijk neemt in het GRP 2008-2012 hiervoor een onderzoeksmaatregel op. Zij wil eerst inzicht krijgen in de problematiek.

De gemeenten Barendrecht en Oud-Beijerland zijn bezig met het opzetten van een grondwatermeetnet. Rotterdam heeft al een grondwatermeetnet.

De gemeente Cromstrijen neemt de eventuele grondwatermaatregelen op in het, momenteel in opstelling zijnde, waterplan. Het Gemeentelijk Afkoppelplan van Cromstrijen wordt tevens opgesteld in het kader van het waterplan.

Figuur 1: Actualiteit GRP

5 Basisrioleringsplan

5.1 Inleiding

Een basisrioleringsplan (BRP) is een verdere technische uitwerking van een GRP. In een BRP worden de maatregelen beschreven die noodzakelijk zijn om aan de milieutechnische eisen (de basisinspanning) te voldoen. Tevens wordt het hydraulisch functioneren van het stelsel weergegeven in het plan. Daarnaast worden de huidige en toekomstige afvalwaterhoeveelheden bepaald, op basis waarvan de gemalen en rioolwaterzuiveringsinrichtingen (rwzi's) gedimensioneerd worden. Op basis van het BRP (en het waterkwaliteitsspoor/Stiwas) wordt een vergunning op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren verleend voor de overstorten in de (gemengde) rioolstelsels.

Het BRP wordt meestal niet door de gemeente (bestuurlijk) vastgesteld. Formeel behoort de uitwerking van het waterkwaliteitsspoor ook tot een BRP. Om pragmatische redenen wordt dit echter in het kader van Stiwas in een aparte rapportage vastgelegd.

5.2 Planvorming

Actuele situatie

Het basisrioleringsplan (BRP) kent geen wettelijk kader. Mede hierdoor kan de inhoud per plan nogal eens verschillen. De belangrijkste onderdelen, de 'water op straat' berekeningen, de emissieberekeningen, inclusief maatregelen in het kader van de basisinspanning en het aanbod afvalwater huidige en toekomstige situatie komen echter in elk BRP wel aan de orde.

Afhankelijk van de inhoud van het plan wordt er soms niet over een BRP gesproken, maar bijvoorbeeld over een 'emissieplan' of over een plan 'hydraulisch en milieutechnisch functioneren'. Het waterschap schaaft in deze voortgangsrapportage deze plannen ook onder de categorie 'basisrioleringsplan'.

Inmiddels beschikken vrijwel alle gemeenten over een BRP, of een daaraan gerelateerd plan. Er zijn inmiddels diverse gemeenten die een nieuw BRP hebben gemaakt. Enerzijds doordat sommige gemeenten het pakket maatregelen ten behoeve van de basisinspanning wilden wijzigen (bijvoorbeeld meer afkoppelen in plaats van randvoorzieningen bouwen). Anderzijds is het zinvol om af en toe een complete herberekening van het rioolstelsel te maken ten behoeve van de 'water op straat' situatie en de actualisatie van de afvoer naar de rwzi. Sommige gemeenten willen een herberekening van het rioolstelsel uitvoeren omdat andere maatregelen overwogen worden, of omdat de oude berekeningen op basis van sterk vereenvoudigde modellen plaats hebben gevonden.

Het waterschap wil graag minimaal één keer per 10 jaar een nieuw BRP van de gemeenten hebben. De gegevens uit het BRP vormen de basis voor een vergunning op grond van de WVO die ook eenmaal per 10 jaar verplicht opnieuw aangevraagd dient te worden.

Verwachting 2008

Naar verwachting zullen de gemeenten Binnenmaas, Hellevoetsluis, Cromstrijen, Oud-Beijerland, Ridderkerk, Westvoorne en Zwijndrecht in 2008 een nieuw BRP opstellen/afronden. Rotterdam doet regulier herberekeningen van delen van de gemeente. Dit is min of meer een continue proces.

5.3 Uitvoering

Algemeen

Het grootste deel van de gemeenten zijn inmiddels gereed met de uitvoering van maatregelen in het kader van de basisinspanning. Deze maatregelen bestaan veelal uit het bouwen van randvoorzieningen, het aanpassen van het rioolstelsel, rioolgemalen en het afkoppelen van verhard oppervlak.

In principe zou de basisinspanning op het afkoppelen na ook gerealiseerd moeten zijn. Ondanks vergunningverlening, handhaving, bestuurlijke en ambtelijke overleggen is de uitvoering niet volledig afgerond. De uitvoering van maatregelen verloopt trager dan is voorzien. Via handhaving wordt getracht om de uitvoering van de maatregelen in het kader van de basisinspanning uitgevoerd te krijgen.

Belangrijkste oorzaak in de achterstand van de uitvoering is dat de planvorming veel complexer is dan voorzien. Voor tot daadwerkelijke uitvoering kan worden overgegaan moeten procedures wor-

den doorlopen die soms enkele maanden duren. In enkele gevallen duurt de procedure meerdere jaren.

In totaal hebben 15 gemeenten de basisinspanning bereikt. De overige gemeenten moeten nog maatregelen treffen om de basisinspanning te realiseren. Van de 7 gemeenten welke de basisinspanning nog niet bereikt hebben voldoen 3 aan de Wvo-vergunning. Bij de 4 gemeenten die niet voldoen heeft handhaving gelopen of is de vergunning herzien.

Hieronder worden de belangrijkste maatregelen om de basisinspanning te halen gepresenteerd.

Randvoorzieningen

In 2002 heeft het zuiveringsschap (rechtsvoorganger van waterschap Hollandse Delta) de termijnen voor het behalen van de basisinspanning aangepast. De basisinspanning moest vóór 1 januari 2005 behaald zijn, behalve wanneer er afgekoppeld wordt in het kader van de basisinspanning. In dat geval geldt als termijn voor (alleen) het afkoppeldeel 1 januari 2008.

Bij de meeste gemeenten wordt de basisinspanning behaald door een combinatie van maatregelen: randvoorzieningen, aanpassen rioolstelsel en afkoppelen. Volgens de BRP's en overstortvergunningen worden er in het beheersgebied van waterschap Hollandse Delta 103 randvoorzieningen gerealiseerd, zie tabel 1. Inmiddels zijn reeds 100 randvoorzieningen gerealiseerd. In 2007 zijn 2 randvoorzieningen aangelegd. In totaal moeten nog 3 randvoorzieningen gerealiseerd worden.

Tabel 1: Stand van zaken uitvoering randvoorzieningen per 1/1/2008

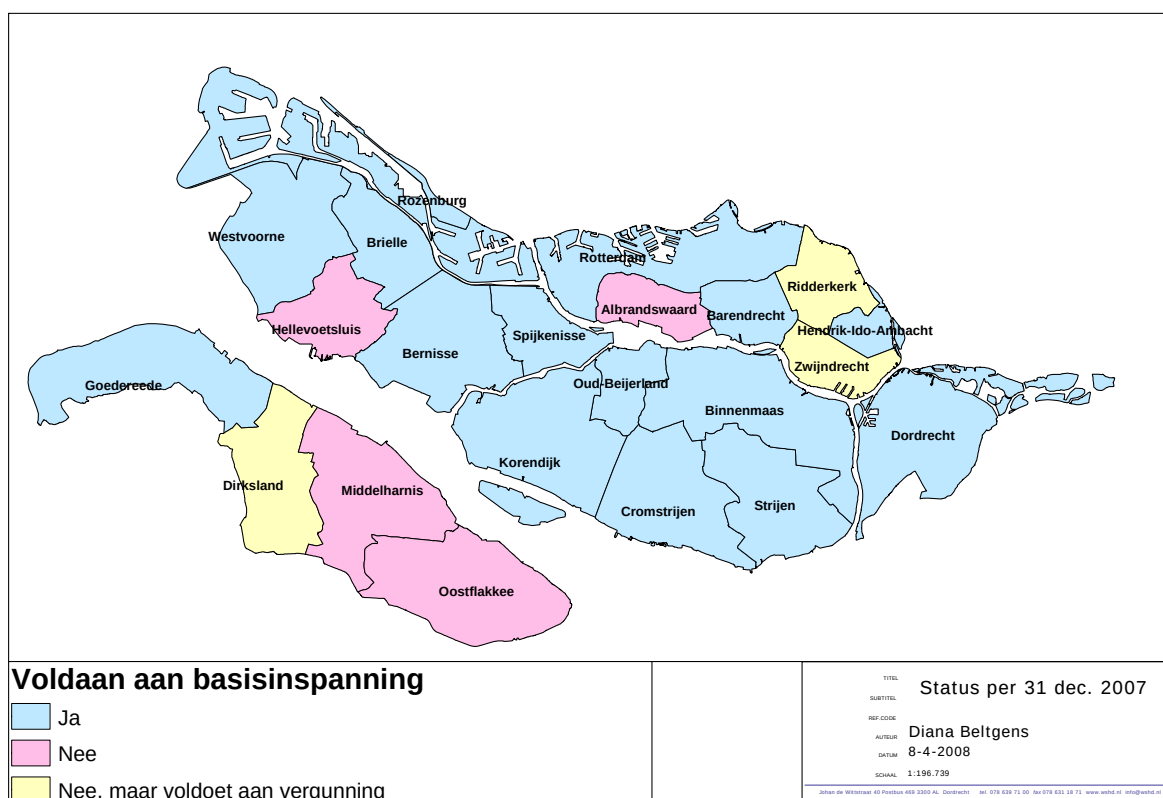
Gemeente	Aantal t/m 2007 (st)	Aantal 2008 (st)	Aantal daarna (st)	Totaal aantal (st)	Inhoud t/m 2007 (m ³)	Inhoud 2008 (m ³)	Inhoud daarna (m ³)	Totale inhoud (m ³)
Albrandswaard	5			5	1.400			1.400
Barendrecht	1			1	130			130
Bernisse	6			6	1.260			1.260
Binnenmaas	3			3	706			706
Brielle	5			5	1.700			1.700
Cromstrijen	3			3	535			535
Dirksland	6			6	845			845
Dordrecht	5			5	3.405			3.405
Goedereede	3			3	1.305			1.305
Hellevoetsluis	0	1		1	0	125		125
Hendrik-Ido-Ambacht	4			4	1.125			1.125
Korendijk	6			6	1.210			1.210
Middelharnis	4	1		5	620	450		1.070
Oostflakkee	4			4	1.500			1.500
Oud-Beijerland	8			8	1.386			1.386
Ridderkerk	9			9	2.120			2.120
Rotterdam	0			0	0			0
Rozenburg	2			2	1.635			1.635
Spijkenisse	15			15	3.698			3.689
Strijen	3			3	425			425
Westvoorne	4			4	1.550			1.550
Zwijndrecht	4	1		4	1.550	470		2.020
Totaal	100	3		103	28.096	1.045		29.141
Procentueel	97%	3%	0%	100%	96%	4%	0%	100%

Afkoppelen voor de basisinspanning

Zoals al aangegeven kan de basisinspanning bereikt worden door een combinatie van maatregelen. In totaal moet voor de basisinspanning 28 ha afgekoppeld worden. Albrandswaard, Binnenmaas, Dordrecht, Oostflakkee en Ridderkerk hebben aangegeven dat zij (een deel) van de basisinspanning door middel van afkoppelen gaan realiseren. Het merendeel is al afgekoppeld. In 2008 zal nog 4 ha afgekoppeld worden om de basisinspanning te halen.

Er kunnen diverse redenen zijn waarom afgeweken wordt van het beleid van het waterschap. Bijvoorbeeld door het aanpassen van een streekplan of bestemmingsplan kan vertraging ontstaan in de aanleg van de voorziening. Alle uitzonderingen zijn in de vergunning vastgelegd.

De gemeenten Hellevoetsluis en Ridderkerk voldoen qua uitvoering van de maatregelen niet aan de Wvo-vergunning. Dit is in overeenstemming met het waterschap. De vergunning wordt hiervoor nog aangepast. Deze gemeenten moeten nog maatregelen treffen om aan de basisinspanning te voldoen. Figuur 2 geeft de stand van zaken met betrekking tot de basisinspanning weer.

Figuur 2: Status basisinspanning per 31 december 2007

5.4 Handhaving overstortvergunning

Alle gemeenten zijn voorzien van een actuele overstortvergunning. In 2007 zijn vier Wvo-vergunningen herzien: de vergunningen van de gemeenten Binnenmaas, Middelharnis, Oud-Beijerland en Rozenburg. Vanaf het moment dat er een vergunning verleend wordt, geldt dat hierop ook gehandhaafd moet worden. Vergunningverlening kan pas dan serieus genomen worden, wanneer er ook daadwerkelijk gehandhaafd wordt. Nadat de eerste overstortvergunningen verleend zijn, is dan ook het handhavingstraject ingezet. In 2002 is de handhaving van de overstortvergunningen goed op gang gekomen. Deze ontwikkeling heeft zich in de loop der jaren voortgezet.

Bij constatering van een overtreding wordt een protocol gevolgd van waarschuwingsbrieven en (bestuurlijke) overleggen, waarmee getracht wordt alsnog de gemeenten te laten voldoen aan de vergunningvoorschriften. Wanneer dit niet werkt, kan dit uiteindelijk echter wel leiden tot het opleggen en innen van dwangsommen. Het innen van een boete is tot op heden nog niet voorgekomen.

Tussen de directie Regulering en Laboratorium en de directie Strategie en Planning is maandelijks overleg. In dit overleg wordt de voortgang van de rioleringswerken uit de vergunning besproken. Per gemeente wordt gekeken of zij nog voldoen aan de vergunning en of handhaving nodig is. Tevens wordt een strategie bepaald hoe gemeenten te benaderen als een overtreding is geconstateerd. Over het algemeen kan worden geconcludeerd dat de betreffende overlegvorm een meerwaarde is voor een goede en zorgvuldige benadering richting gemeenten.

Tabel 2: Stand van zaken handhaving per 31 december 2007

Gemeente	Geen handhaving	Handhaving op uitvoering		Handhavingacties 2007
		Afgerond	Loopt nog	
Albrandswaard	X			
Barendrecht	X			
Bernisse	X			
Binnenmaas	X			
Brielle	X			
Cromstrijen	X			
Dirksland	X			
Dordrecht	X			
Goedereede	X			
Hellevoetsluis	X			
Hendrik-Ido-Ambacht		X		waarschuwingsbrief
Korendijk	X			
Middelharnis		X		waarschuwingsbrief
Oostflakkee		X		waarschuwingsbrief
Oud-Beijerland	X			
Ridderkerk	X			
Rotterdam	X			
Rozenburg	X			
Spijkenisse	X			
Strijen	X			
Westvoorne	X			
Zwijndrecht	X			
Totaal	20	3	0	

Tabel 2 is een nadrukkelijke weergave van de situatie in 2007 tot 31 december 2007.

5.5 Risicovolle overstorten

Naar aanleiding van de rapporten van de Commissie-Ouwerkerk (van 9 maart 1998) en de Werkgroep-Meijer (van 23 maart 1998), betreffende het onderwerp 'waterkwaliteit en diergezondheid' is medio 1998 het actieprogramma 'waterkwaliteit en diergezondheid' vastgesteld. In het kader van het actieprogramma 'waterkwaliteit en diergezondheid' heeft het voormalige zuiveringsschap in 1999 een inventarisatie uitgevoerd naar knelpuntoverstorten volgens de 'CIW-methodiek'. De overstorten die als Ad (d=diergezondheid) of als Av (v=volksgezondheid) aangemerkt werden, dienden met voorrang en voor 2005 gesaneerd te zijn.

Sinds 1 januari 2005 zijn er geen risicovolle overstorten voor de volks- of diergezondheid binnen het beheersgebied van waterschap Hollandse Delta aanwezig.

Daarnaast toetst het waterschap of, in geval van aanleg van een nieuwe overstort of verplaatsing van een overstort, geen nieuw knelpunt voor de volks- of diergezondheid wordt gecreëerd.

6 Gemeentelijk afkoppelplan

6.1 Inleiding

Het landelijk beleid beschrijft in de Vierde Nota Waterhuishouding dat gestreefd tot en met 2008 om 60% van de nieuwbouwlocaties gescheiden aan te leggen en 20% van verhard oppervlak van het gemengde stelsel af te koppelen.

Het waterschap staat positief tegenover afkoppelen, mits dit verantwoord gebeurt; het geen negatieve gevolgen heeft voor de waterkwaliteit en -kwantiteit. Om te toetsen of verantwoord afgekoppeld wordt, hanteert het waterschap de Beslisboom aan- en afkoppelen verharde oppervlakken van de wRw. Daarnaast heeft het waterschap een subsidieregeling die gemeenten kan stimuleren. Als een gemeente voor een bijdrage in afkoppelprojecten in aanmerking wil komen, dient een gemeentelijk afkoppelplan (GAP) in overleg met het waterschap opgesteld te worden. In 2002 is een programma van eisen uitgebracht, waarin staat waaraan een GAP moet voldoen.

6.2 Planvorming

Actuele situatie

Schoon regenwater hoort niet in het vuilwaterriool. Toch werd tot nu toe regenwater dat op het dak van de woning en de straat valt, via regenpijpen naar de gemengde riolering afgevoerd. Ontvlechten van de waterstromen is een ontwikkeling die inmiddels in gang gezet is. Het waterschap staat positief in deze ontwikkeling. Via een GAP zou afkoppelen vorm moeten krijgen.

Het opstellen van een GAP gaat in dezelfde vorm als een Stiwas-plan, dat wil zeggen in een samenwerkingsverband van gemeente en waterschap. Het waterschap draagt 45% van de plankosten bij en, afhankelijk van het toe te passen afkoppelprincipe een bepaald bedrag per m², met een maximum van 45% van de meerkosten van het afkoppelen.

De gemeenten Bernisse, Brielle, Oostflakkee en Westvoorne hebben op 1 januari 2008 een afgerond GAP in uitvoering.

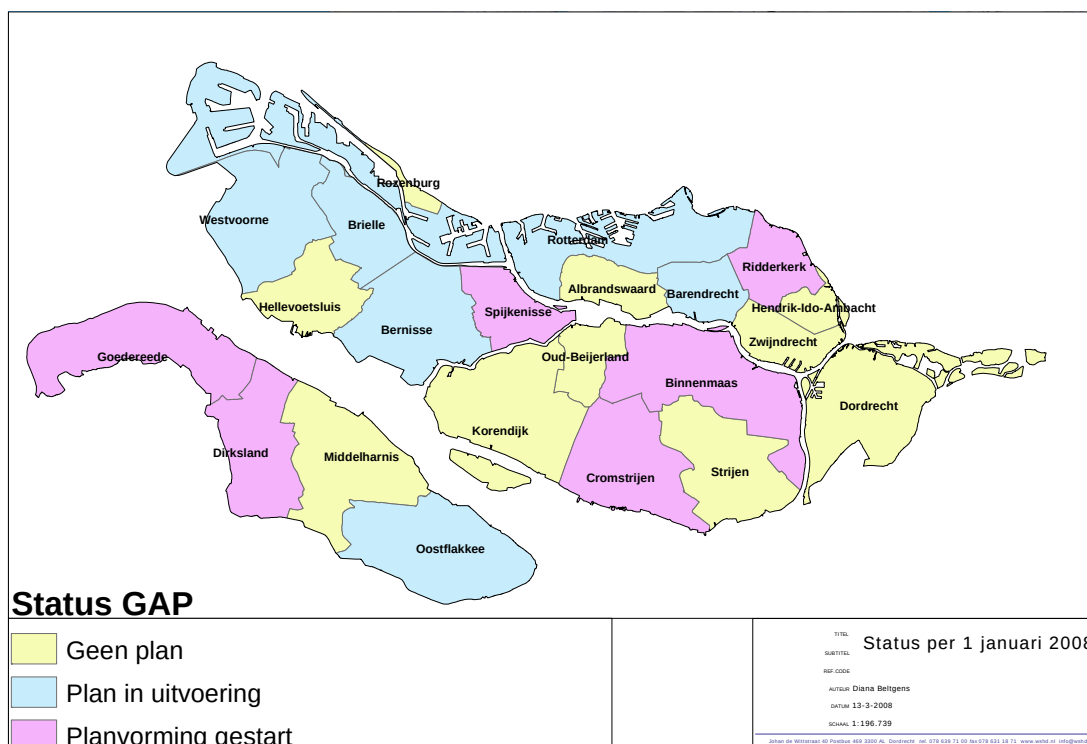
De gemeenten Binnenmaas, Dirksland, Goedereede en Ridderkerk zijn bezig met het opstellen van een GAP. Binnenmaas heeft voor enkele kernen al een afkoppelplan. Voor de resterende kernen in Binnenmaas wordt op dit moment een afkoppelplan opgesteld.

De gemeente Barendrecht heeft al voor 90% een gescheiden stelsel. Het opstellen van een gemeentelijk afkoppelplan is voor deze gemeente dus niet nodig.

Alleen de gemeenten Hellevoetsluis, Oud-Beijerland en Rozenburg gaan vooralsnog geen GAP opstellen.

De gemeente Korendijk gaat eveneens geen afkoppelplan opstellen. Wel willen zij de kansen om af te koppelen benutten waar het mogelijk is.

Figuur 3 geeft aan welke gemeenten reeds een GAP hebben opgesteld, welke gemeenten een aanvang hebben gemaakt en welke nog geen aanvang hebben gemaakt met de planvorming.

Figuur 3: Stand van zaken GAP

Verwachting 2008

De gemeente Strijen gaat in de periode 2008-2011 een GAP opstellen.

De gemeenten Albrandswaard, Cromstrijen, Hendrik-Ido-Ambacht en Zwijndrecht gaan in 2008 starten met de planvorming van een gemeentelijk afkoppelplan. De gemeente Spijkenisse heeft in 2006 een visie omtrent afkoppelen opgesteld. In 2008 gaan zij een afkoppelkansenkaart opstellen.

Naar verwachting zullen de gemeenten Binnenmaas, Dirksland, Goedereede en Ridderkerk het GAP in 2008 afronden.

De gemeente Middelharnis gaat in 2008 een nieuw GRP opstellen. De afweging of zij een GAP gaan opstellen wordt in het GRP gemaakt.

6.3 Uitvoering

Het structureel afkoppelen van verhard oppervlak wordt steeds meer gedaan bij de gemeentes. Het beheersgebied WSHD bestaat uit circa 4.250 ha verhard oppervlak. In het beheersgebied van het waterschap was op 1-1-2008 61 ha afgekoppeld van het bestaande gemengde stelsel. Dit is 1,5%. Het streven om in 2008 20% afgekoppeld te hebben conform de Vierde Nota Waterhuishouding, wordt niet gehaald. In 2007 is 8 ha afgekoppeld.

Van de 61 ha verhard oppervlak dat afgekoppeld is, is 24 ha afgekoppeld ten behoeve van de basisinspanning. De overige 37 ha is afgekoppeld bovenop de basisinspanning. Voor de basisinspanning moest in 2007 nog circa 10 ha afgekoppeld worden. Dit is niet volledig gehaald waardoor in 2008 nog het resterende deel afgekoppeld moet worden. Een aantal gemeenten heeft aangegeven dat zij doorgaan met afkoppelen nadat de basisinspanning is afgerond.

Sommige gemeenten kiezen ervoor om het dakoppervlak en de straten af te koppelen. Andere gemeenten willen alleen de straten afkoppelen of juist alleen de dakoppervlakken in de bestaande wijken.

Afkoppelen wordt op de volgende manieren gedaan: lozing via lamellenfilters, infiltratiefilters, afstroming via de berm, doorlatende verharding met een bergingsvoorziening onder de verharding en direct afvoeren op oppervlaktewater zonder voorziening.

Lamellenfilters

In het beheersgebied zijn vooral veel lamellenfilters als afkoppelvoorziening aangelegd. Het waterschap en de gemeenten hebben theoretisch getoetst dat deze filters voldoen aan de gestelde eisen. Uit het Stowa onderzoek 'Zuiverende voorzieningen regenwater', rapport 20 uit 2007 blijkt het volgende. Het rendement ligt tussen de 28 en 60% voor de bezinkbare delen. Er vanuit gaande dat maar de helft van de verontreiniging uit bezinkbare delen bestaat, is het rendement niet zo hoog als aanvankelijk vanuit werd gegaan. Er bleken overigens niet veel praktijkgegevens beschikbaar te zijn, meer meetdata zijn gewenst. Wellicht zijn in nieuwe situaties de volgende afkoppelvoorzieningen ook denkbaar: afstroming via de berm, waterdoorlatende verharding, zandfilter, of helofytenfilter.

6.3.1 Beheer afkoppelvoorzieningen

Een belangrijk onderdeel voor het goed functioneren van de zuiveringstechnische voorzieningen is het beheer & onderhoud van de voorzieningen.

In de rioleringsenquête is de vraag gesteld hoe er met het beheer van de voorzieningen wordt omgegaan. Daaruit is gebleken dat de lamellenafscheiders 1 a 2 keer per jaar wordt gereinigd. Een enkele gemeente had nog geen actie gezet op inspectie en reiniging van de lamellenafscheider. De gemeente Spijkenisse heeft Aquaflow toegepast. De inspectie hiervan vindt zeer regelmatig plaats. Er is veel aandacht voor het veegregime (bladval periode e.d.).

Voor de meeste voorzieningen geldt: gevoeligheid voor dichtslibbing door zand of grond als gevolg van bijvoorbeeld bestratingwerkzaamheden of werken in aangrenzende plantsoenen. Bij aanleg: sluit de voorziening pas als laatste aan. Na werkzaamheden in de buurt van de voorziening: inspectie en eventueel reiniging van de voorziening.

Informeren burgers

Een belangrijk punt voor een goed functioneren van een afgekoppeld gebied en het daarbij gelegen oppervlaktewater is het op de hoogte brengen en houden van de burgers dat het hemelwater dat op de verharding terecht komt, direct in het oppervlaktewater wordt geloosd.

Uit de enquête is gebleken dat een aantal gemeenten bij nieuwbouw de bewoners informeert middels een folder/brief dat zij in een afgekoppeld gebied wonen. Echter bij het ombouwen van het stelsel van gemengd naar gescheiden wordt dit niet gedaan. Ook wanneer nieuwe bewoners binnen een bestaand afgekoppeld gebied gaan wonen wordt dit niet gedaan.

Een enkele gemeente geeft een voorlichtingsbijeenkomst in het gebied waar afgekoppeld gaat worden. Of er wordt een stukje in de krant gezet.

Tips en toevoegingen van gemeenten

- Het gros van de bewoners weet niet dat zij in afgekoppeld gebied wonen. Indien ze dit wel weten is onvoldoende bekend wat het effect van hun gedrag op de leefomgeving (watergang) is.
- Bij de toepassing van een randvoorziening is het van belang (voor de jaarlijkse reiniging) dat het stelsel dat afwatert op de voorziening, tijdelijk kan worden afgesloten van de voorziening. Hierdoor is het reinigen makkelijker uit te voeren.
- Met het waterschap een standaard brief of folder opstellen om bewoners te informeren. Bewoners van deze gemeente krijgen nu een brief van de gemeente met een folder van Rioned. Toevoeging van WSHD: het zuiveringsschap had een folder gemaakt, 'Wonen in afgekoppeld gebied', die gemeenten konden gebruiken. Hier is weinig tot geen gebruik van gemaakt.
- Het gescheiden systeem blijft kwetsbaar als gevolg van mogelijk foutieve aansluitingen.

7 Waterkwaliteitsspoor / Stiwas

7.1 Inleiding

In het Stiwas-plan (**Stimuleringsregeling waterkwaliteitsspoor**) vindt de uitwerking van het waterkwaliteitsspoor plaats.

Als de basisinspanning alléén onvoldoende is voor het bereiken van de gewenste waterkwaliteit moet de gemeente aanvullende maatregelen treffen (waterkwaliteitsspoor). Dit kunnen maatregelen zijn om de emissie nog verder terug te brengen (in de riolering) of maatregelen die ervoor zorgen dat de effecten in het ontvangend oppervlaktewater geminimaliseerd worden (of een combinatie van beide).

De regeling beoogt een belangrijke bijdrage te leveren aan het bereiken van biologisch gezond water in de bewoonde omgeving. Dit wordt gerealiseerd door de uitvoering van maatregelen te stimuleren volgens het waterkwaliteitsspoor. De maatregelen zijn een noodzakelijke aanvulling op de maatregelen nodig om de basisinspanning te bereiken.

7.2 Planvorming

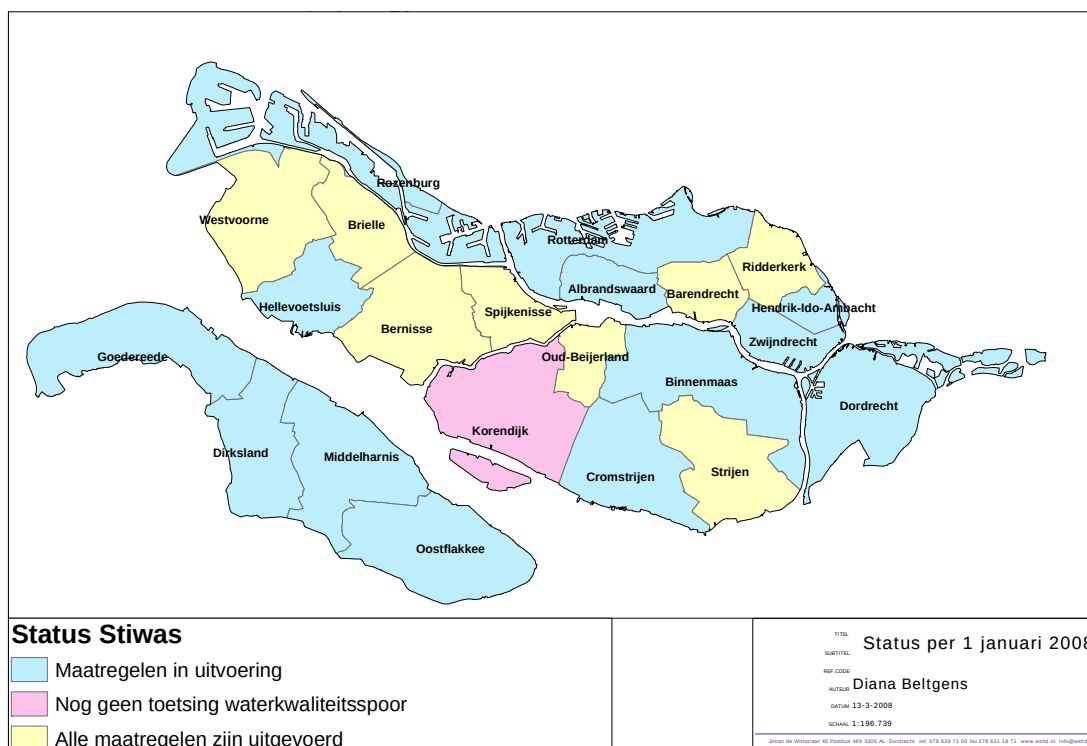
Actuele situatie

Gemeenten kunnen, afhankelijk van het tijdstip waarop ze zijn begonnen met de Stiwas-toetsing, een apart plan hebben of de maatregelen opgenomen hebben in het stedelijk waterplan. In elk geval is een waterkwaliteitsspoor toetsing doorlopen in de gemeente, waarbij de effecten van het overstortwater op de waterkwaliteit is berekend en gemodelleerd. Alleen bij de gemeente Korendijk heeft nog geen toetsing van het waterkwaliteitsspoor plaatsgevonden. Hier was in 2007 wel mee gestart. Verder is in delen van de gemeenten Dordrecht en Rotterdam nog geen toetsing uitgevoerd.

In 2007 heeft de waterkwaliteitsspoortoetsing in de gemeenten Middelharnis en Oostflakkee plaatsgevonden. De maatregelen volgend uit de toetsing van Middelharnis en Oostflakkee zijn in het eilandelijk waterplan Goeree-Overflakkee opgenomen.

Acht gemeenten hebben een Stiwas-plan opgesteld en 14 gemeenten hebben Stiwas geïntegreerd in het (stedelijk) waterplan.

Van de afzonderlijke Stiwas-plannen zijn evaluaties opgesteld, daaruit blijkt dat de meeste maatregelen reeds uitgevoerd zijn en dat de effecten van de maatregelen positief zijn.

Figuur 4: Stand van zaken Stiwas

Verwachting 2008

Het waterkwaliteitsspoor in de gemeente Korendijk wordt in 2008 getoetst. De maatregelen die hieruit voortkomen worden opgenomen in het waterplan.

Voor andere waterplannen die opgesteld worden, geldt tevens dat de Stiwasmaatregelen die nog niet zijn uitgevoerd, in het waterplan opgenomen worden.

7.3 Uitvoering

Acht gemeenten hebben de uitvoering van maatregelen in het kader van het waterkwaliteitsspoor volledig afgerond. 14 Gemeenten zijn nog bezig met de uitvoering. De gemeenten Binnenmaas, Dirksland en Cromstrijen moeten alleen nog een laatste maatregel uitvoeren.

Monitoring

Een goede evaluatie van de voorgaande planperiode is van belang voor het draagvlak van het nieuwe plan. In het jaar 2006 zijn de Stiwas-plannen geëvalueerd op de uitvoering (planning), monitoring en kosten. Uit de Stiwas-evaluatie is gebleken dat dankzij Stiwas de waterkwaliteit een enorm positieve impuls heeft gekregen. De Stiwas maatregelen zijn samen met andere rioleringsmaatregelen uitgevoerd waardoor de winst voor de waterkwaliteit niet eenduidig aan bepaalde Stiwas maatregelen is toe te kennen. Daarnaast heeft Stiwas als katalysator gewerkt qua uitvoering van maatregelen en is de samenwerking met gemeenten verbeterd.

Stiwas-plannen zijn in de huidige situatie vaak een onderdeel van de (stedelijke) waterplannen. Dit geldt ook voor de monitoring. In stedelijke waterplannen zal de monitoring beter gericht zijn op het pakket aan maatregelen. Dit zal verder vorm gegeven worden in de op te stellen waterplannen.

8 Plan buitengebied

8.1 Inleiding

In de Wet milieubeheer is vastgelegd dat gemeenten de zorgplicht hebben voor het afvalwater. De zorgplicht zegt dat in principe alle lozingen van afvalwater (woningen, bedrijven, woonboten, recreatiewoningen en recreatie voorzieningen, campings, volkstuin complexen, enz.) binnen een gemeente op de riolering moeten worden aangesloten. Gedeputeerde Staten hebben de bevoegdheid om, onder bepaalde voorwaarden, bepaalde gedeelten van het grondgebied ontheffing te verlenen.

Om voor ontheffing van de zorgplicht in aanmerking te komen dient de gemeente een plan op te stellen, waarin alle ongerioleerde aansluitingen in het buitengebied zijn opgenomen. In dat plan wordt tevens bepaald welke aansluitingen gerioleerd gaan worden en voor welke panden ontheffing aangevraagd gaat worden. In feite is dit het resultaat van het maatwerkoverleg tussen gemeente en waterschap.

Tevens is dit plan voor het waterschap de basis voor de hoogte van de bijdrage, die het waterschap in de aanleg van riolering wil doen.

8.2 Planvorming

Actuele situatie

De planvorming is afgerond. De gemeenten Oostflakkee en Rotterdam hebben gekozen voor de brede zorgplicht. Dit houdt in dat deze gemeenten geen ontheffing van de zorgplicht aanvragen maar zelf verantwoordelijk blijven voor de lozingen.

Zeven gemeenten hoeven geen ontheffing van de zorgplicht aan te vragen omdat ze 100% gaan rioleren: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Hendrik-Ido-Ambacht, Oostflakkee (inclusief bedrijven terrein Bosland), Westvoorne en Zijndrecht. Hiervan heeft een aantal gemeenten wel ontheffing aangevraagd omdat destijds nog niet duidelijk was dat toch alles gerioleerd kon worden. Een aantal gemeenten moet wel tijdelijke ontheffing aanvragen omdat de termijn 1-1-2005 is verstreken.

De gemeente Middelharnis heeft voor een aantal panden nog geen ontheffing aangevraagd. De ontheffingsaanvraag van de gemeente Dordrecht is nog in procedure. Door bezwaren op de ontheffing is de definitieve beschikking nog niet verleend.

De overige gemeenten hebben ontheffing van de zorgplicht ontvangen.

Verwachting 2008

Naar verwachting gaat de gemeente Middelharnis in 2008 alsnog ontheffing aanvragen voor de panden waar nog geen ontheffing voor is aangevraagd. De definitieve beschikking voor de gemeente Dordrecht zal in 2008 afgerond worden.

8.3 Uitvoering

Actuele situatie en verwachting 2008

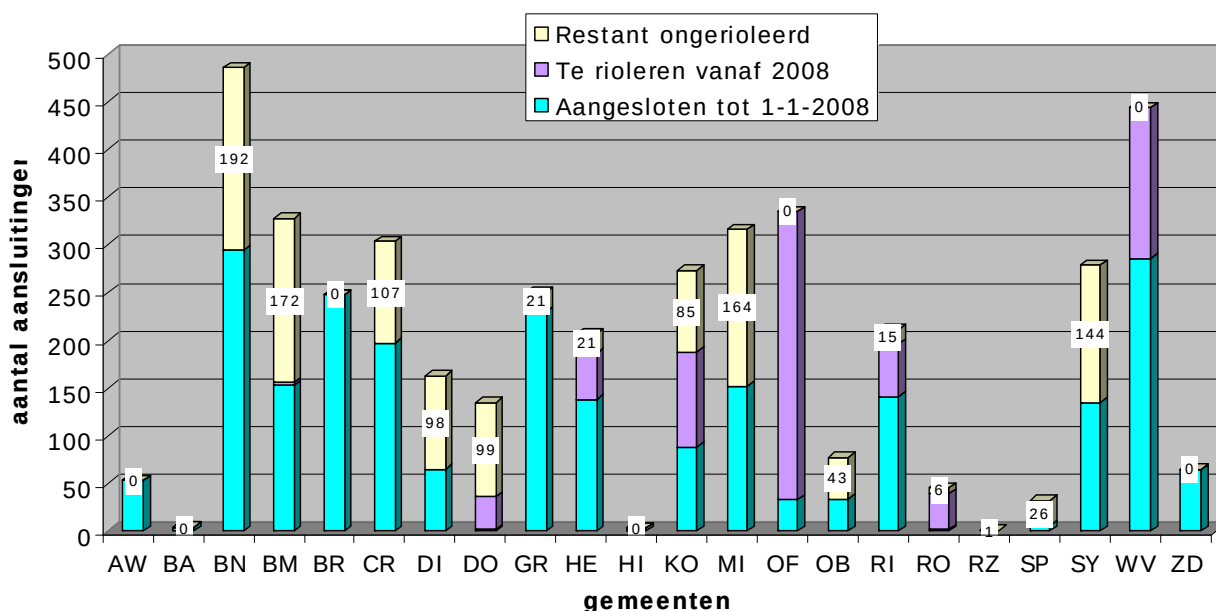
De meeste gemeenten hebben de laatste jaren veel werk verzet aan het rioleren van het buitengebied. In 1998 toen het provinciale beleid werd vastgesteld, waren in het beheersgebied Hollandse Delta 4.276 ongerioleerde aansluitingen. Op 1 januari 2008 resteerden nog 1.935 ongerioleerde aansluitingen. Op basis van de plannen die gezamenlijk tussen gemeente en waterschap zijn opgesteld, blijkt dat nog 741 aansluitingen gesaneerd worden. In totaal blijven op basis van de huidige plannen 1.194 aansluitingen ongerioleerd.

In 2007 heeft 64% van de gemeenten het buitengebied gesaneerd.

Tabel 3: Totaal overzicht beheersgebied WSHD, inclusief binnen de bebouwde kom

Gemeente	Begin beleid	Ongerioleerd per 1-1-2008	Aangesloten tot 1-1-2008	Te rioleren vanaf 2008	Restant ongerioleerd
Albrandswaard	53	0	53	0	0
Barendrecht	4	0	4	0	0
Bernisse	486	192	294	0	192
Binnenmaas	328	175	153	3	172
Brielle	248	0	248	0	0
Cromstrijen	304	107	197	0	107
Dirksland	163	98	65	0	98
Dordrecht	135	133	2	34	99
Goedereede	266	21	230	0	21
Hellevoetsluis	207	69	138	48	21
Hendrik-Ido-Ambacht	3	3	0	3	0
Korendijk	273	185	88	100	85
Middelharnis	316	164	152	0	164
Oostflakkee	335	302	33	302	0
Oud-Beijerland	77	43	34	0	43
Ridderkerk	211	70	141	55	15
Rotterdam	45	43	2	37	6
Rozenburg	1	1	0	0	1
Spijkensisse	33	26	6	0	26
Strijen	279	144	135	0	144
Westvoorne	444	158	286	158	0
Zwijndrecht	65	1	64	1	0
Totaal	4.276	1.935	2.325	741	1.194

Totaaloverzicht riolering buitengebied per 1-1-2008

Figuur 5: Totaaloverzicht ongerioleerd buitengebied

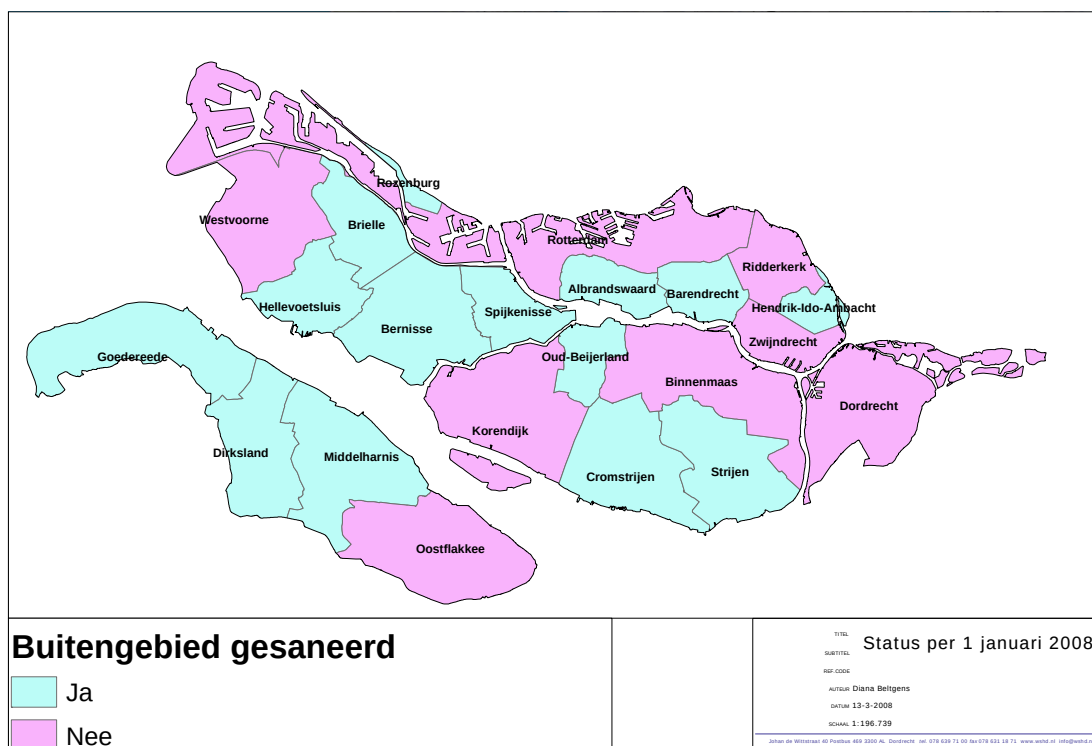
De gemeente Oostflakkee heeft in 2006 besloten het volledige buitengebied te rioleren, inclusief het bedrijventerrein Bosland. De werkzaamheden zijn pas in 2007 gestart wegens problemen met de aannemer. Naar verwachting is het buitengebied van Oostflakkee, inclusief het bedrijventerrein Bosland, in 2008 volledig gerioleerd.

Bij een aantal gemeenten is de aanbesteding meegevallen. In sommige gevallen is de gemeente van mening dat van het bedrag, dat niet wordt besteed, extra aansluitingen kunnen worden gerealiseerd. Gemeente Goedereede, Hellevoetsluis en Westvoorne zijn hier voorbeelden van. Het waterschap is bereid het gereserveerde bedrag hiervoor te gebruiken mits de gemeente ook een extra investering doet.

Bovenstaande figuur laat de ongerioleerde lozingen en reeds gerioleerde aansluitingen zien waar waterschap Hollandse Delta beheerder van is. Het betreft hier zowel de lozingen in het buitengebied als de lozingen binnen de bebouwde kom. Met geel wordt aangegeven hoeveel aansluitingen er per gemeente niet aangesloten worden op de riolering na uitvoering van het plan buitengebied. Met blauw wordt aangegeven hoeveel aansluitingen er vanaf 1998 tot 1 januari 2008 gerioleerd zijn. Met lila wordt aangegeven hoeveel panden er in 2008 nog worden aangesloten. In bijlage 1 is een lijst met afkortingen weergegeven.

De lozingen op rijkswater en in de bodem worden niet in de figuur weergegeven. De gemeenten Albrandswaard, Goedereede, Ridderkerk en Westvoorne hebben wel de nodige inspanningen getroffen of gaan dit treffen om ook lozingen op de bodem of op rijkswater te saneren.

In figuur 6 is aangegeven welke gemeenten het buitengebied reeds gesaneerd hebben. Inmiddels hebben 14 van de 22 gemeenten (64%) het buitengebied gesaneerd. Een groot aantal gemeenten heeft het buitengebied nog niet volledig gesaneerd op 1-1-2008 omdat zij met behulp van de bijdrageregeling en de extra tijd tot 1-1-2008 meer aansluitingen op het riool realiseren dan minimaal nodig was. Deze gemeenten doen dus meer dan het minimale. Ook zijn enkele clusters vertraagd door afstemming in de tijd met dijkverzwaring, nieuwbouw projecten of onteigeningsprocedures.

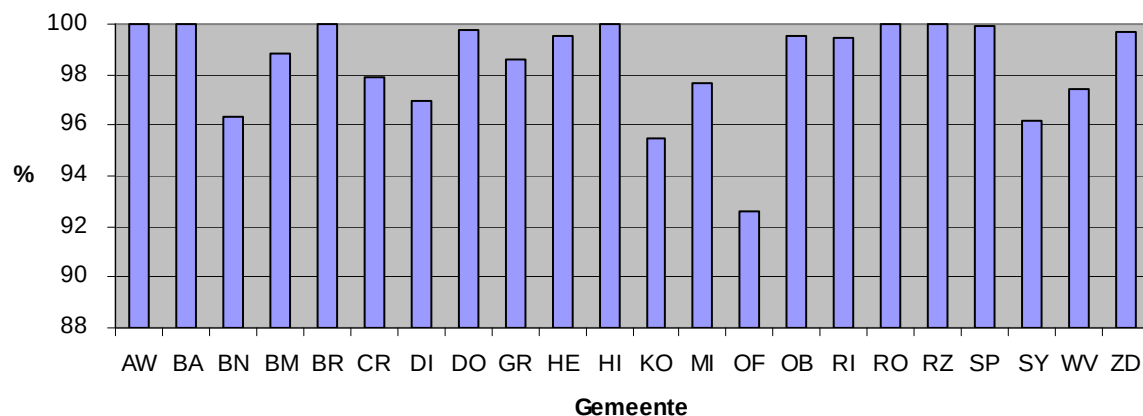

Figuur 6: Buitengebied gesaneerd

Aansluitpercentage

Het landelijk gemiddeld aansluitpercentage is 99%. Uit figuur 7 blijkt wat het aansluitpercentage van de afzonderlijke gemeenten is. Voor Rotterdam is in deze figuur uitgegaan van de woningen in het beheersgebied Hollandse Delta.

Aansluitpercentage op 1-1-2008

Figuur 7: Aansluitpercentage op 1 januari 2008

Het aansluitpercentage zal voor een aantal gemeenten hoger worden omdat in het buitengebied nog 741 aansluitingen gerioleerd worden.

9 Rioolincidentenplan

9.1 Rioolincidentenplan

Steeds vaker worden overheden geconfronteerd met incidenten en calamiteiten. Toenemende industriële bedrijvigheid en gebruik van gevaarlijke stoffen brengen risico's voor milieu en volksgezondheid met zich mee. Incidenten waarbij stoffen schade aanrichten aan de riolering, de rwzi, bodem of het oppervlaktewater hebben aangetoond dat voorbereiding op het bestrijden van (milieu)incidenten noodzakelijk is. Om snel en adequaat te kunnen optreden, is het van belang taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de rioleringsbeheerder zo veel mogelijk vast te leggen in een rioolincidentenplan. De Leidraad Riolering Module C4100 geeft hiervoor een handreiking.

Incidenten kunnen beperkt blijven of voorkomen worden als rioleringsbeheerders en het waterschap eerder bij de bestrijding van incidenten betrokken worden. Zij kunnen in samenwerking met het waterschap maatregelen nemen om te voorkomen dat het oppervlaktewater verontreinigd raakt met bijvoorbeeld grote hoeveelheden bluswater. Tevens kan het vroegtijdig betrekken van de rioleringsbeheerder bewerkstelligen dat het functioneren van de riolering en de rwzi gewaarborgd blijft met het oog op milieuverontreiniging en bedreiging van de volksgezondheid.

9.2 Actuele situatie

Gemeente Spijkenisse heeft, als eerste gemeente, een dergelijk plan opgesteld en vastgesteld. Mede aanleiding voor de gemeente Spijkenisse was dat al eerder een persleidingbreuk heeft plaatsgevonden. Het Incidentenplan Riolering is opgesteld voor calamiteiten die in of rond het riool kunnen plaatsvinden. In het GRP 2003-2007 had de gemeente geld gereserveerd voor het opstellen van een Incidentenplan Riolering. Het plan is met behulp van de Leidraad Riolering opgesteld.

In het kader van de rampbestrijding en de voorbereiding van de gemeente hierop is de verplichting gesteld dat elke gemeente zich voorbereid op rampen middels het crisisbeheersingsplan (ook wel rampenplan genoemd). Het Incidentenplan Riolering levert een belangrijke bijdrage aan het crisisbeheersingsplan omdat tijdens het ontwikkelen van een eventuele ramp door het Incidentenplan Riolering de specifieke gegevens snel voor de diensten beschikbaar zijn. Ook is het plan een aanvulling op het Calamiteitenplan van het waterschap Hollandse Delta.

Een scenario geeft een realistische gebeurtenis weer waarop de diensten zich gaan voorbereiden. In het plan zijn vijf scenario's uitgewerkt:

1. gevaarlijke lozing bedreiging rwzi;
2. explosieve lozing/ explosie gevaar;
3. breuk in persleiding;
4. wateroverlast;
5. uitval rwzi of rioolgemaal.

Het plan is vastgesteld door de burgemeester. Punt van aandacht is het actueel houden van het incidentenplan met alle bijbehorende gegevens in de bijlagen.

9.3 Verwachting 2008

Middelharnis gaat in 2008 een rioolincidentenplan opstellen. Een aantal andere gemeenten denkt na over het opstellen van een rioolincidentenplan.

10 Meten in de keten

Er ligt reeds enige tijd een CIW-aanbeveling voor het monitoren van riooloverstorten weergegeven in de sporen 1, 2 en 3. Het in beeld brengen van het daadwerkelijke functioneren van riolering wordt steeds belangrijker.

Het verkrijgen van meer inzicht in overstortingsfrequentie en -duur, niveaumetingen in de riolering, regengegevens, afvoer naar de zuivering, e.d. zijn nuttig in het kader van het streven naar een meer doelmatige rioleringszorg. De informatie die hierbij vrijkomt, kan immers worden gebruikt voor onder andere de volgende doeleinden:

- verantwoording van beleid en investeringen;
- signalering van afwijkend gedrag/calamiteiten;
- verbetering van het rioleringsmodel;
- verbetering van de planvorming;
- sturing van het operationeel beheer;
- vergroting van de betrokkenheid;
- invulling geven aan de voorwaarden van de Wvo-overstortvergunning.

Volgens de CIW-aanbeveling had reeds invulling gegeven moeten worden aan meten aan de afvalwaterketen.

10.1 Actuele situatie

Het waterschap heeft in 2006 het concept meetbeleid opgesteld. In 2007 is dit met verzoek om reactie naar de gemeentes gestuurd. Meer dan de helft van de gemeenten heeft aangegeven met het waterschap te willen meten. Met de gemeente Spijkenisse is in 2007 een pilot gestart. Het meetplan is opgesteld. De implementatie van het meetsysteem is in 2007 afgerond en operationeel geworden. De meetgegevens waren nog niet online af te lezen vanaf de werkplek.

De gemeenten Dirksland en Goedereede zijn tevens gestart met het opstellen van een meetplan.

10.2 Verwachting 2008

In het eerste kwartaal van 2008 kunnen de meetgegevens van de pilot met Spijkenisse online door zowel de gemeente Spijkenisse als het waterschap ingezien worden.

Het waterschap verwacht in het eerste kwartaal van 2008 te starten met het opstellen van een meetplan voor de gemeenten Binnenmaas, Dordrecht en Hellevoetsluis.

Naar verwachting kan de pilot met de gemeente Spijkenisse medio 2008 geëvalueerd worden, waarna het meetbeleid (aangepast en) definitief gemaakt zal worden. Naar verwachting wordt het meetbeleid in 2008 vastgesteld samen met het resterende gewijzigde rioleringsbeleid (zie ook bijlage 4).

11 Bekostiging

11.1 Rioolrecht

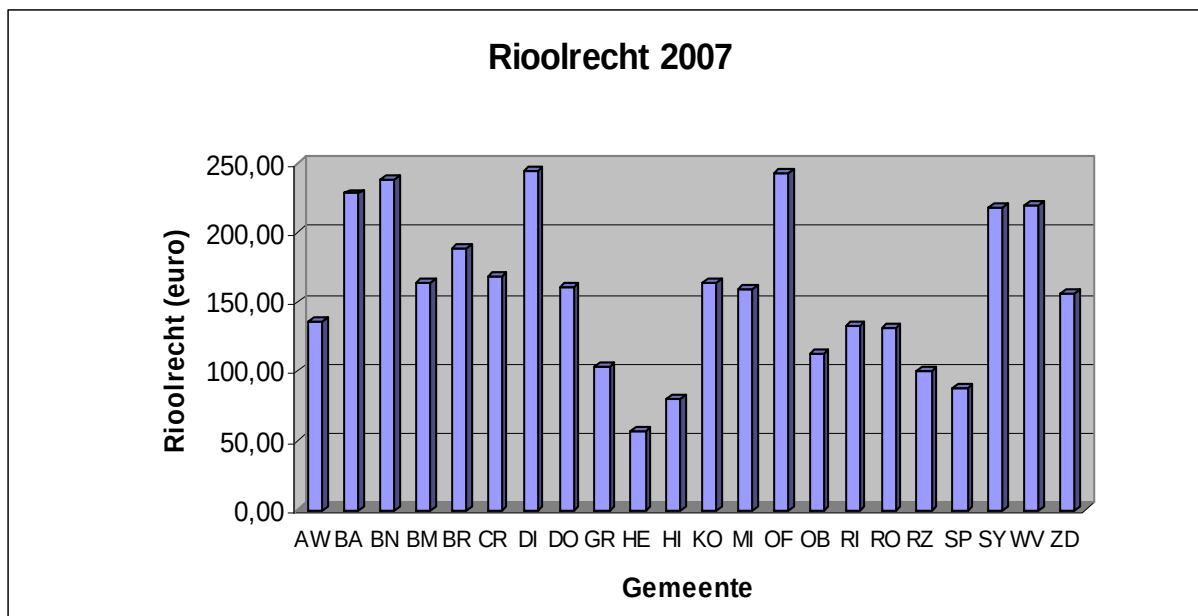
Financiële gevolgen riolering

Bij rioolretributie vindt de betaling van de burger aan de overheid plaats voor het hebben van een rioleringsaansluiting (infrastructuur). De financiële zijde van het GRP gaat het waterschap niet direct aan. Omdat de gevolgen daarvan wel van belang kunnen zijn kijkt het waterschap wel naar de invulling daarvan.

Enerzijds wordt in de kostenparagraaf nagegaan of er (voldoende) middelen zijn gereserveerd voor het uitvoeren van de voorgenomen maatregelen en onderzoeksinspanningen. Anderzijds wordt nota genomen van de gevolgen voor het rioolrecht omdat dit bestuurlijk gezien een belangrijke rol speelt.

Gemiddeld is het rioolrecht binnen het beheersgebied van het waterschap enorm gestegen van ruim € 90,00 in 1997 naar bijna € 110,00 in 2000 tot € 158,65 in 2007.

In de onderstaande figuur wordt per gemeente het rioolrecht in 2007 weergegeven. De namen van de gemeentes zijn afgekort. In bijlage 1 vindt u de afkortingen.

Figuur 8: Rioolretributie voor een meerpersoonshuishouden eigenaren (bewoners) per gemeente

Voorzichtigheid bij de interpretatie van deze gegevens is evenwel nodig omdat de basis van de berekeningen niet altijd hetzelfde is. Denk aan prijspeil, rente en het aanvullen van het rioolrecht uit algemene middelen of de OZB.

11.2 Verbrede rioolheffing

Vanaf 1 januari 2008 krijgen gemeenten de mogelijkheid om de kosten voor de uitvoering van de zorgplichten stedelijk afvalwater én hemelwater en grondwater te verhalen via een nieuwe rioolheffing. Voor de aanpak van de opgaven was tot 2008 geen geschikt bekostigingsinstrument. De nieuwe wetgeving regelt de verbreding van het gemeentelijke rioolrecht tot een bestemmingsheffing. Hiermee kunnen gemeenten ook voorzieningen bekostigen voor hemelwaterinzameling én aanpak van grondwaterproblemen.

Vanaf 2010 moeten gemeenten overgeschakeld zijn op de nieuwe heffing en kunnen alleen op basis van de nieuwe heffing kosten worden verhaald. Gemeenten kunnen de kosten voor inzameling van huishoudelijk afvalwater apart bij de burger in rekening brengen. Dat wil zeggen apart van de kosten voor inzameling van overtollig hemelwater en grondwater, maar dit is niet verplicht.

12 Conclusies

- Het opstellen van rioleringsplannen (GRP, BRP en afkoppelplannen) gaat onverminderd voort.
- In 2007 is het Bestuursakkoord Waterketen opgesteld. Het bestuursakkoord beschrijft dat voor alle afvalwaterzuiveringsinstallaties en de aangesloten riolering in 2009 optimalisatiestudies zijn uitgevoerd, tenzij uit een snelle inventarisatie duidelijk wordt dat er geen optimalisatiekansen zijn. Optimalisatiestudies die zich richten op de nieuwe eisen vanuit de Kaderrichtlijn Water zullen passend in het tijdschema van de Kaderrichtlijn worden uitgevoerd. Gemeenten en waterschappen leggen de gezamenlijke afspraken vast in bestuurlijke overeenkomsten zoals afvalwaterakkoorden. Voor waterschap Hollandse Delta ligt hier nog een grote taak. In 2007 is één pilot afvalwaterakkoord opgesteld met de gemeente Cromstrijen. In 2008 wordt dit afvalwaterakkoord bij beide besturen vastgesteld.
- Gemeenten dienen te beschikken over een actueel GRP. In 2007 hadden 16 gemeenten een actueel GRP, dat is 73%. De verwachting is dat dit percentage eind 2008 zal zijn gestegen tot 77%. 77% is een te laag percentage.
- De basisinspanning moest op 1-1-2005 behaald zijn. Gemeenten die (deels) door middel van afkoppelen de basisinspanning zouden behalen moesten de basisinspanning op 31-12-2007 behaald hebben. De basisinspanning is waterschapsbreed nog niet behaald. Wel is er zicht op afronding van de basisinspanning. ((15 Gemeenten voldoen volledig aan de basisinspanning. Een aantal gemeenten moet op korte termijn (2008) nog de laatste maatregel uitvoeren. 97% Van de randvoorzieningen is reeds aangelegd en 86% van het verhard oppervlak dat afgekoppeld zou worden i.k.v. de basisinspanning is afgekoppeld.
- Er zijn 21 toetsingen van het waterkwaliteitspoor uitgevoerd volgens de Stiwaaanpak. Het waterschap moet nog één toetsing uitvoeren. Dit gebeurt in 2008. Voor acht gemeenten is de uitvoering van Stiwaaafgerond. De overige 14 gemeenten moeten de uitvoering nog afronden.
- Sinds 1-1-2005 mogen knelpuntoverstorten ten aanzien van de volks- en diergezondheid niet meer bestaan. In het beheersgebied van waterschap Hollandse Delta zijn deze niet meer aanwezig.
- Gemeenten zijn vrijblijvend in het opstellen van een GAP. 55% Van de gemeenten heeft een start gemaakt met het opstellen van een GAP of heeft het GAP al in uitvoering. In totaal is 61 ha verhard oppervlak reeds van het gemengde stelsel afgekoppeld. Er wordt vaak geen voorlichting gegeven aan bewoners over gedrag passend bij het wonen in afgekoppeld gebied.
- Het buitengebied had op 1-1-2005 gesaneerd moeten zijn. Gemeenten die ervoor kozen extra aansluitingen op het riool te realiseren hadden hiervoor tot 1-1-2008 de tijd. De meeste gemeenten hebben de laatste jaren veel werk verzet in het rioleren van het buitengebied. Tot 1-1-2008 zijn 2.325 aansluitingen op het riool gerealiseerd. Naar verwachting blijven er 1.194 ongerioleerd. Volgens de plannen buitengebied moeten nog 741 aansluitingen aangesloten worden op de riolering. 64% Van de gemeenten heeft het buitengebied gesaneerd.
- Gemeenten zijn vrijblijvend in het opstellen van een rioolincidentenplan. Een aantal gemeenten denkt na over het opstellen van een rioolincidentenplan. Spijkenisse heeft al een dergelijk plan. Middelharnis gaat in 2008 een rioolincidentenplan opstellen.
- Volgens de CIW-aanbeveling had reeds invulling gegeven moeten worden aan meten aan de afvalwaterketen. Een drietal gemeenten is in 2007 gestart met een meetplan voor het meten aan de riolering. Meerdere gemeenten hadden zich aangemeld voor het gezamenlijk meten met het waterschap.
- Veel gemeenten voldoen op enkele punten niet aan de wet- en regelgeving. Op sommige punten is overeenstemming over de vertraging.

In bijlage 5 is een samenvattend overzicht weergegeven van de stand van zaken met betrekking tot de gemeentelijke planvorming en uitvoering.

Bijlage 1: Lijst met afkortingen

AW	Albrandswaard
BA	Barendrecht
BN	Bernisse
BM	Binnenmaas
BR	Brielle
BRP	Basisrioleringsplan
CIW	Commissie Integraal Waterbeheer
CR	Cromstrijen
DI	Dirksland
DO	Dordrecht
GR	Goedereede
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GAP	Gemeentelijk Afkoppelplan
HE	Hellevoetsluis
HI	Hendrik-Ido-Ambacht
IWBP	Integraal Waterbeheersplan
KO	Korendijk
MI	Middelharnis
MTR	Maximaal Toelaatbaar Risico
NBW	Nationaal Bestuursakkoord Water
OB	Oud-Beijerland
OF	Oostflakkee
RI	Ridderkerk
RO	Rotterdam
RWZI	Rioolwaterzuiveringsinrichting
RZ	Rozenburg
SP	Spijkenisse
Stiwas	Stimuleringsregeling waterkwaliteitsspoor
SY	Strijen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
WV	Westvoorne
WVO	Wet verontreiniging oppervlaktewateren
wRw	werkgroep Riolering West-Nederland
ZD	Zwijndrecht

Bijlage 2: Samenvatting rioleringsbeleid

Voordat het afvalwater naar een rioolwaterzuiveringsinrichting van het waterschap wordt afgevoerd, verzamelt de gemeente het in de riolering. Bij hevige regenval zal enige malen per jaar het oppervlaktewater worden belast met rioolwater dat via overstorten op het oppervlaktewater wordt geloosd. Om de waterkwaliteitstaak op dit gebied goed uit te kunnen voeren is het waterschap afhankelijk van de gemeenten als eigenaar en beheerder van de riolering. Vandaar dat door het waterschap in samenwerking met collega-waterkwaliteitsbeheerders in West-Nederland, op het rioleringsgebied een speciaal beleid is uitgestippeld.

Rioleringsbeleid

Overstortingen uit rioolstelsels kunnen de waterkwaliteit nadelig beïnvloeden. Naast de samenstelling van het overstortende rioolwater wordt dit veroorzaakt door de discontinue piekbelasting die ontstaat en het feit dat deze lozingen vaak op (semi-)stagnante wateren plaatsvinden.

Tweesporenbeleid

In 1992 heeft de CUWVO (Commissie Uitvoering Wet Verontreiniging Oppervlaktewater) het rapport 'overstortingen uit rioolstelsels en regenwaterlozingen' opgesteld. Dit rapport heeft tot doel aanbevelingen te geven aan de waterkwaliteitsbeheerders en gemeenten om de vuiluitworp bij overstortingen uit rioolstelsels te verminderen.

De Werkgroep Riolering West-Nederland (WRW), bestaande uit waterkwaliteitsbeheerders uit Noord- en Zuid-Holland en Utrecht hebben deze aanbevelingen nader uitgewerkt en vastgelegd in de nota 'Aanbevelingen voor de toetsing van gemeentelijk rioleringsbeleid in West-Nederland'. Over het voorgestane beleid is overleg gevoerd met de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). Over de nieuwe criteria en de noodzaak tot planvorming conform deze nieuwe criteria zijn geen inhoudelijke opmerkingen geplaatst. Wel heeft de VNG aandacht gevraagd voor het streven naar de laagst maatschappelijke kosten en het belang van een goede overlegstructuur zowel op ambtelijk als op bestuurlijk niveau.

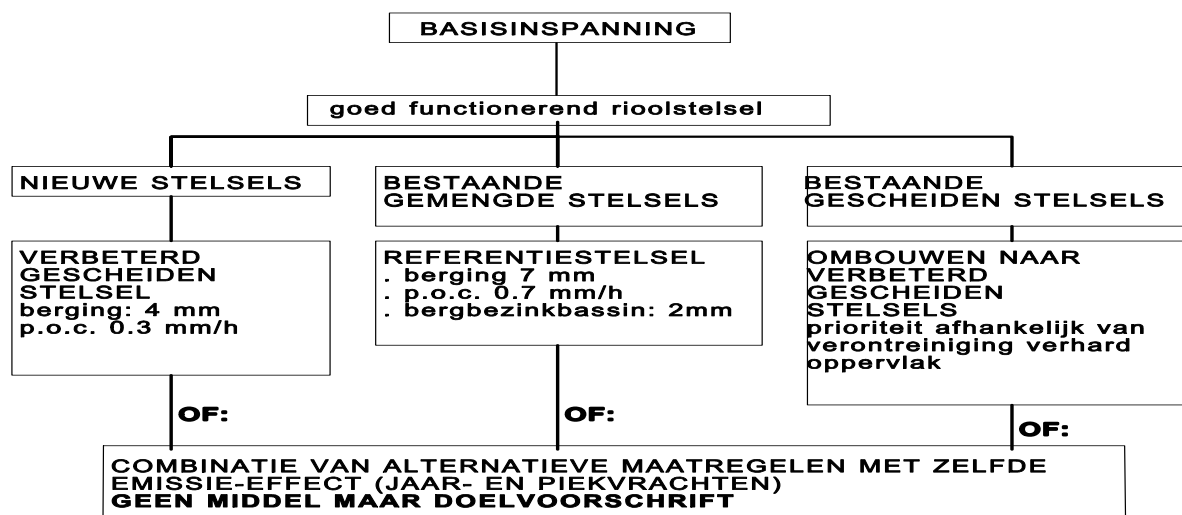
Bij de uitwerking van de criteria is in navolging van de derde Nota Waterhuishouding en aanbevelingen van de CUWVO gekozen voor een twee sporen aanpak, te onderscheiden in een emissiespoor en een waterkwaliteitsspoor.

In augustus 1992 zijn de gemeenten schriftelijk op de hoogte gebracht van het nieuwe rioleringsbeleid. Aanvullend daarop heeft op 23 september 1992 een informatiedag plaatsgevonden onder de titel 'Naar een samenhangend rioolwatersysteem: nieuwe ontwikkelingen en nieuw beleid'. Deze dag is succesvol verlopen mede doordat alle gemeenten waren vertegenwoordigd.

Emissiespoor: basisinspanning

Volgens het emissiespoor zal een basisinspanning moeten worden verricht om een bepaald emissieniveau (meestal reductie) te bereiken. Deze basisinspanning geldt in principe voor elk rioolstelsel. Deze basisinspanning is gebaseerd op het principe 'best uitvoerbare technieken'. Bij het formuleren van de basisinspanning is onderscheid gemaakt tussen nieuwe en bestaande stelsels en binnen de bestaande stelsels tussen gemengde en gescheiden stelsels (zie figuur schema basisinspanning).

Voor nieuwe stelsels wordt uitgegaan van de aanleg van een verbeterd gescheiden stelsel of een qua vuilemissie daarmee gelijkwaardige oplossing. De hiervoor aan te houden normen zijn in beginsel 4 mm berging, 0,3 mm/h pompovercapaciteit.

Figuur: Schema basisinspanning

Voor gescheiden stelsels is gekozen voor het ombouwen naar een verbeterd gescheiden stelsel. Dit geldt in ieder geval voor bedrijventerreinen. Indien sprake is van licht verontreinigd verhard oppervlak en in de praktijk geen problemen met de waterkwaliteit optreden, wordt ombouw op korte termijn niet noodzakelijk geacht. Afhankelijk van de inventarisatie van het afgekoppelde verhard oppervlak kunnen prioriteiten worden gesteld met betrekking tot het ombouwen.

Voor de bestaande gemengde stelsels (circa 95% van de aanwezige riolering), wordt in navolging van het CUWVO VI-rapport, gekozen voor een na te streven vuilemissie gelijkwaardig (jaar- en piekvracht) met een referentie stelsel met 7 mm berging, 0,7 mm/h pompovercapaciteit en achter ieder overstort een bergbezinkbassin met een inhoud van 2 mm.

Hiermee wordt aangegeven dat, vanwege het feit dat ombouw op grote schaal, van bestaande gemengde stelsels naar verbeterd gescheiden stelsels in het algemeen niet uitvoerbaar is, gekozen wordt voor een 'next-best' oplossing.

In de praktijk betekent dit, dat gemeenten die ruim gedimensioneerde stelsels - grote berging - hebben aangelegd relatief minder aanvullende maatregelen hoeven te treffen.

De basisinspanning is uitdrukkelijk bedoeld als een referentie voor een bepaalde vuiluitwerp en niet als een middelvoorschrift.

Waterkwaliteitsspoor

Indien het toepassen van de basisinspanning niet leidt of zal leiden tot de na te streven waterkwaliteit, kunnen volgens het waterkwaliteitsspoor aanvullende maatregelen worden voorgeschreven, teneinde deze doelstellingen wel te realiseren.

Hoogste prioriteit ligt bij het opheffen van aanwezige knelpunten, zoals lozingen op kopslootjes. Dit betekent dat de waterkwaliteitsbeheerder al in de planvorming zo goed mogelijk moet beoordelen of een lozing vanuit een overstort toelaatbaar is.

Indien volgens het waterkwaliteitsspoor aanvullende maatregelen worden verlangd dient de waterkwaliteitsbeheerder daarbij de noodzaak en de omvang van de maatregelen aannemelijk te maken, waarbij ook de emissie van andere bronnen (indien relevant) in beschouwing worden genomen. Voor het bepalen of na het uitvoeren van de maatregelen de waterkwaliteitsdoelstellingen zullen worden gehaald kan het gebruik van waterkwaliteitsmodellen noodzakelijk zijn.

De te treffen maatregelen dienen door de gemeente in het rioleringsplan te worden omschreven in een langetermijnvisie en in een korte termijn aanpak. In de langetermijnvisie wordt aangegeven hoe het rioolstelsel uiteindelijk zal worden aangepast. In de korte termijn aanpak worden de concrete maatregelen over de eerste jaren vastgelegd.

Leidraad riolering

In de rioleringsnotitie van minister Alders die begin 1992 is verschenen wordt de Leidraad Riolerings aangekondigd. Primaire doelstelling van de Leidraad Riolering is het in brede zin bevorderen van de harmonisatie van riolerings- en waterbeheer binnen de totale milieuzorg. In de praktijk vraagt de onderlinge afstemming om houvast in de vorm van algemene uitgangspunten. Dit is

ook van belang om nodeloos zich herhalende discussies te voorkomen. De opstelling van de leidraad geschiedt onder leiding van een taakgroep gevormd door praktijkdeskundigen van alle betrokken overheden. De stichting Rioned verzorgt de coördinatie en de uiteindelijke opstelling. In december 1992 is de eerste module van de Leidraad Rioleringsplan (GRP) verschenen, te weten: 'De inhoud en opzet van het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP)'. Het GRP heeft een strategisch beleidsmatig karakter. Als het gaat over de toetsing van de plannen aan de nieuwe criteria dient het GRP te worden gezien als een soort plan van aanpak om te komen tot de gewenste situatie. Aanvullend zullen berekeningen noodzakelijk zijn om een inhoudelijke toetsing op de criteria te kunnen uitvoeren, die onder meer dienen om een vergunningaanvraag te kunnen beoordelen.

Termijnen basisinspanning

Eén van de punten waarin gemeenten en het toenmalige zuiveringsschap van mening verschillen bij het vaststellen van een GRP is de termijn waarbinnen de gemeenten de zogenaamde basisinspanning willen realiseren. Om financiële en pragmatische redenen (veel werk, afstemming met andere werkzaamheden) vinden gemeenten dat zij niet aan de gestelde termijnen kunnen voldoen. Op basis van de lokale problematiek en op grond van redelijkheid heeft het zuiveringsschap in voorkomende gevallen een standpunt ingenomen. Hierbij is in een aantal gevallen akkoord gegaan met het overschrijden van de gestelde termijnen. In het najaar van 1995 heeft het toenmalige zuiveringsschap op grond van deze ervaring een gedragslijn vastgesteld waarop GRP's moeten worden beoordeeld betreffende deze termijnen. Deze notitie is behandeld in het DB-vergadering van 12 september 1995 en de commissie Waterkwaliteit op 26 september 1995. Samengevat worden bij de beoordeling van GRP'n de stappen doorlopen als aangegeven in onderstaand schema.

- a. In principe vasthouden aan 1998 als jaar voor het bereiken van de basisinspanning.
 - b. Indien een gemeente hieraan niet kan/wil voldoen dan is op grond van praktische argumenten uitstel tot en met het jaar 2000 mogelijk. Financiële argumenten mogen hierbij geen doorslaggevende rol spelen.
 - c. Verder uitstel van de onder B genoemde termijn is alleen mogelijk indien de gemeente:
 - in 1998 minimaal 60% van de emissiereductie nodig voor het bereiken van de basisinspanning bereikt;
 - in 2000 minimaal 80% van de emissiereductie nodig voor het bereiken van de basisinspanning bereikt;
 - in 2002 de volledige basisinspanning bereikt;
 - ter compensatie maatregelen eerder, voor 1999, uitvoert in de waterhuishouding die nodig zijn voor het waterkwaliteitsspoor;
 - een gedetailleerd plan van aanpak overlegt (en vastgesteld) waarin een tijdspad/investeringschema is opgenomen waaruit blijkt wanneer onderzoek wordt gedaan, wanneer de maatregelen voor de basisinspanning worden uitgevoerd en wanneer (voorgetrokken) maatregelen voor het waterkwaliteitsspoor worden uitgevoerd.
- In geval van maatregelen die voor een groot deel in het kader van de reguliere rioolvervanging plaatsvinden is deze stap ook van toepassing.
- d. Bij nog verder uitstel van de onder c genoemde termijnen dient in bestuurlijk overleg naar consensus te worden gestreefd. In de voorbereiding zal van de gemeente gevraagd worden een heldere argumentatie te geven en zal de problematiek in een D&H-notitie worden toegelicht.
 - e. Indien geen overeenstemming wordt bereikt met de gemeente besluit het dagelijks bestuur over de eventuele stappen die vervolgens genomen zouden kunnen worden.

Het beleid van het voormalige zuiveringsschap ging ervan uit dat de basisinspanning in 2002 bereikt was. Oorspronkelijk was dit 1998, maar vanwege onder meer de gewenning aan het nieuwe rioleringsbeleid, interne procedures en de complexiteit van de materie, bleek dit niet haalbaar. Mede vanwege het feit dat de planvorming, ten behoeve van het bepalen van de vuilemissiereducerende maatregelen, erg veel tijd vergde, bleken de bijgestelde termijnen voor vele gemeenten ook moeilijk haalbaar.

Het jaartal van 2002 voor het halen van de basisinspanning, waar volgens de bijgestelde termijnen onder bepaalde voorwaarden mee akkoord gegaan was, is destijds verworpen tot het halen van de basisinspanning in 2002 zonder bepaalde voorwaarden.

In 2001 is geconstateerd dat wanneer wordt vastgehouden aan de termijn van 2002 ongeveer de helft van de gemeenten niet voldoet aan de basisinspanning.

Op 22 maart 2001 heeft de Verenigde Vergadering van het voormalige zuiveringsschap besloten de termijnen voor de basisinspanning aan te passen.

De einddatum voor het realiseren van de basisinspanning wordt 1 januari 2005. Kanttekeningen daarbij zijn: bestaande termijnen, zoals vastgelegd in de overstortvergunning, blijven van kracht; daar zal ook op gehandhaafd worden.

Het moet voor het waterschap inzichtelijk gemaakt worden hoe de fasering van de maatregelen er uit ziet en welk emissiereductieverloop daarbij hoort. Een belangrijk deel van de emissiereductie (80%) moest vóór 2003 gerealiseerd te zijn.

Voor afkoppelen van verhard oppervlak i.k.v. de basisinspanning wordt de termijn 1 januari 2008, enkel en alleen op basis van een afkoppelplan van de gemeente (waarin maatregelen, kosten en planning uitgewerkt zijn). Randvoorwaarden hierbij zijn:

- het afkoppelplan diende vóór 1 januari 2003 gereed zijn;
- de knelpunten dienden in ieder geval vóór 1 januari 2005 opgelost te zijn.

Rioleringsberekeningen / vuiluitwerpberekeningen

Tot voor kort waren er geen regels of wetten die beschreven hoe rioleringsberekeningen moesten worden uitgevoerd. Hierdoor was een eerlijke en eenduidige beoordeling van de plannen niet goed mogelijk. In december 1995 is de Leidraadmodule C2100 'Rioleringsberekeningen, hydraulisch functioneren' verschenen. Deze module beschrijft hoe inhoudelijk en procedureel hydraulische berekeningen aan rioleringsstelsels moeten worden uitgevoerd. De uitkomsten hieruit vormen een belangrijke basis voor het uitvoeren van vuiluitwerpberekeningen die nodig zijn om rioleringsstelsels te toetsen aan onze criteria. Samen met de kwaliteitsbeheerders in West-Nederland (WRW: Werkgroep Riolerings West-Nederland) is vervolgens de notitie 'regels voor het bepalen van vuiluitworp uit gemengde stelsels' opgesteld. Hierin staat hoe de vuiluitworp moet worden bepaald, vanuit de uitkomsten van de hydraulische berekeningen. Het betreft geen nieuw beleid maar regels om het vastgestelde beleid zo eerlijk en eenduidig mogelijk uit te voeren. Deze notitie is in april 1996 naar alle inliggende gemeenten gezonden.

Normafvoer naar rioolwaterzuiveringsinrichtingen

Ook zijn criteria gesteld over de maximale afvoer naar een zuiveringstechnisch werk. Indien er reeds een zuiveringstechnisch werk aanwezig is, met name indien dit recentelijk is gerealiseerd, is de geïnstalleerde capaciteit in eerste instantie maatgevend. In veel gevallen zijn er in het verleden afspraken gemaakt ten aanzien van de afvoerdebiëten tussen de waterkwaliteitsbeheerders en de gemeenten. Voorts blijft het gewenst dat de afvoer zoveel mogelijk wordt beperkt. Indien als gevolg van een optimalisatiestudie (riolerings en zuivering) blijkt dat een andere afvoer tot een meer optimale oplossing leidt, kan van de norm, zowel naar boven als naar beneden worden afgeweken.

Samenvatting stimuleringsregeling waterkwaliteitsspoor (Stiwas)

In het Integraal Waterbeheersplan Zuid-Holland Zuid (IWBP) heeft het toenmalige zuiveringsschap de criteria vastgelegd waaraan lozingen vanuit overstorten moeten voldoen (zie §5.3.3 van het IWBP).

Het toenmalige zuiveringsschap stelt daarbij twee criteria. De gemeente moet aan beide voldoen:

- het basisniveau. Dit houdt in dat de vuiluitworp niet meer bedraagt dan 50% van de gestandaardiseerde situatie in 1985. Wij beschouwen deze 'basisinspanning' als een essentiële randvoorwaarde voor het bereiken van biologisch gezond oppervlaktewater. De gemeente moet de basisinspanning in beginsel uiterlijk in 1998 bereiken;
- het waterkwaliteitsspoor. Ook het oppervlaktewater waarop een overstort loost moet op termijn voldoen aan de doelstellingen voor de waterkwaliteit. Als dat bij het bereiken van de basisinspanning nog niet het geval is, dan moet in principe de gemeente aanvullende maatregelen nemen. Mogelijke maatregelen zijn:
 - het verder terugdringen van de emissie uit de overstorten door aanvullende maatregelen als noodzakelijk aanvulling op de basisinspanning;
 - maatregelen in het ontvangende oppervlaktewater die de ontvangstcapaciteit verbeteren (baggeren, verdiepen, oeverinrichting, beter doorspoelbaar maken en dergelijke);
 - combinatie van beide soorten maatregelen.

Voor het nemen van deze aanvullende maatregelen zijn geen termijnen gesteld, met uitzondering van het opheffen van knelpunten. Hiervoor geldt ook uiterlijk 1998. De waterkwaliteitsbeheerder dient bij het aangeven van de noodzaak en het tempo rekening te houden met de aanwezigheid

van andere bronnen en het tempo waarin deze worden gesaneerd. In het algemeen zullen de genoemde aanvullende maatregelen pas (ver) na 1998 worden genomen.

Maatregelen in het ontvangend water blijken vaak zeer effectief te zijn. Tegen relatief geringe kosten wordt net dat stuk meerwaarde toegevoegd waardoor het water biologisch gezond wordt. Bijkomend voordeel is, dat die maatregelen ook een heel zichtbaar effect opleveren en dus maatschappelijk gewaardeerd zullen worden. Zo zal het verdiepen van het ontvangend water ook het doorzicht en de ontwikkeling van waterplanten bevorderen.

Juist een stimulans van deze maatregelen, die als noodzakelijke aanvulling op de basisinspanning komen, zal een belangrijke bijdrage leveren aan het bereiken van biologisch gezond water in het stedelijk gebied.

Op 22 juni 1995 heeft de verenigde vergadering van het voormalig Zuiveringsschap Hollandse Eilanden en Waarden ingestemd met het instellen van de 'Stimuleringsregeling waterkwaliteitsspoor' (Stiwas). Met deze regeling zal waterschap Hollandse Delta gemeenten ondersteunen bij de invulling van het waterkwaliteitsspoor.

Buitengebied

In de Wet milieubeheer is vastgelegd dat gemeenten de zorgplicht hebben voor al het geproduceerde afvalwater binnen de gemeentegrenzen. In principe zegt de zorgplicht dat alle plekken waar afvalwater wordt geproduceerd aangesloten moeten worden op de riolering. Gedeputeerde Staten hebben echter de bevoegdheid om voor bepaalde gedeelten van het grondgebied ontheffing van de zorgplicht te verlenen. Provincie Zuid-Holland heeft in september 1998 criteria vastgesteld op grond waarvan ontheffing kan worden verkregen.

Het provinciaal beleid komt erop neer dat een gemeente riolering moet aanleggen (geen ontheffing kan krijgen) als de kosten van aanleg van de riolering per aansluiting lager zijn dan een vastgesteld omslagpunt. De hoogte van de omslagpunten zijn afhankelijk van: kwetsbaarheid van het gebied, grondsoort en het aantal vervuilingseenheden. Ook moet per kwetsbaarheid gebied een emissiereductie behaald worden. Zijn de aanlegkosten van riolering hoger dan het omslagpunt en wordt de emissiereductie gehaald dan kan de gemeente ontheffing van de zorgplicht krijgen.

Het beleid van het voormalige zuiveringsschap was erop gericht om de beste oplossing voor de waterkwaliteit te bereiken. Nog altijd wordt rioleren in ongerioleerde gebieden gezien als meest duurzame methode voor de sanering van ongezuiverde lozingen. Hoewel vanuit de omslagpunt gedachte de aanleg van riolering boven het omslagpunt niet noodzakelijk is heeft het zuiveringsschap dit destijds wel als meest gewenste oplossing gezien. Om riolering te stimuleren als meest duurzame oplossing is destijds een bijdrageregeling Riolering Buitengebied (RioBuit) vastgesteld.

De bijdrageregeling RioBuit houdt in dat door het waterschap wordt bijgedragen (tot een maximum) als een gemeente meer ongerioleerde aansluitingen wil voorzien van riolering dan strikt noodzakelijk volgens het provinciale beleid. De exacte voorwaarden staan beschreven in de 'Nota Beleid Riolering Buitengebieden herziene versie' uit februari 1999

Afkoppelen

In stedelijk gebied valt de meeste neerslag op verhard oppervlak zoals straten, daken, trottoirs, pleinen, etc. Dit hemelwater werd jarenlang beschouwd als afvalstof die zo snel mogelijk diende te worden afgevoerd. Rioolstelsels, gemalen en rioolwaterzuiveringsinrichtingen werden aangelegd en gedimensioneerd op de aanvoer van huishoudelijk afvalwater en een zeer groot deel regenwater. Samen met de waterbeheerders in West-Nederland heeft het voormalige zuiveringsschap een Beslisboom aan- en afkoppelen verhardoppervlak opgesteld. Deze nota maakt onderscheid in type verharding, welke niet, welke wel en welke via voorziening afgekoppeld mogen worden. Op 13 januari 2004 is de nota bestuurlijk vastgesteld.

Succesvol verantwoord en duurzaam afkoppelen staat of valt met de gezamenlijke betrokkenheid van gemeente en waterschap. Teneinde duurzame projecten te stimuleren heeft de Verenigde Vergadering van het voormalige zuiveringsschap op 21 juni 2001 een bijdrageregeling in het kader van verantwoord afkoppelen vastgesteld. Gezien de duurzaamheid en wenselijkheid is de bijdrageregeling trapsgewijs opgebouwd. In tabel 1 is per afkoppeltechniek de bijdrage per m² weergegeven.

Tabel 1: Overzicht bijdrage waterschap per afkoppeltechniek

	Afkoppeltechniek		
	Direct (met randvoorziening) (euro/m ²)	Via berging (ver- traagde afvoer) (euro/m ²)	Via infiltratie (en vertraagde afvoer) (eu- ro/m ²)
Planvorming	45% van plan kosten	45% van plan kos- ten	45% van plan kosten
Basisinspanning	0	0	0
Waterkwaliteitsoogpunt	max. 1,60	max. 2,30	max. 4.10
Nieuwbouw	0	0	0

Bijlage 3: Interne plannen

Team riolering levert voor diverse interne afdelingen input. De gegevens en rapportage vormen de basis voor verdere processen. Over het algemeen kan geconcludeerd worden dat circa 1 tot 1,5 fte bezig met interne plannen en adviezen. Onderstaand staan de belangrijkste interne plannen genoemd.

- **Afvalwaterprognoses**

Voordat een capaciteit van een rioolgemaal of een rwzi kan worden vastgesteld, wordt er een prognose aanbod afvalwater gemaakt. In overleg met betrokken gemeenten en op basis van de BRP's en provinciale cijfers, wordt een zo goed mogelijk beeld gegeven van de belastingontwikkeling op lange termijn (circa 25 jaar vooruit).

- **Capaciteitsbepaling**

Uit de rioleringsplannen en bestemmingsplannen van gemeenten en de streekplannen van de provincie worden kentallen gedestilleerd die gebruikt worden om de capaciteit van hoofdrioolgemalen en rwzi's vast te stellen. Het betreft hier zowel de huidige capaciteit (2005) als de toekomstige capaciteit (2030).

- **Optimalisatiestudie**

Als onderdeel van de capaciteitsbepaling van een rwzi en/of hoofdrioolgemaal is het gebruikelijk een optimalisatiestudie uit te voeren. In de optimalisatiestudie wordt onderzocht of er maatschappelijk voordeel te behalen is in het totaal van maatregelen die door gemeente en waterschap getroffen moeten worden. Tot op heden speelt een optimalisatiestudie zich af in de waterketen (afstemming riolering – rwzi).

- **Regiostudie**

Soms wordt er voorafgaand aan een optimalisatiestudie een regiostudie uitgevoerd om te bezien of de bestaande verzorgingsgebieden van rwzi's in een bepaalde regio al dan niet gewijzigd dienen te worden. Een regiostudie wordt bijvoorbeeld uitgevoerd als uit globale prognoses blijkt dat twee dicht bij elkaar gelegen rwzi's overbelast dreigen te raken. Beide rwzi's uitbreiden is dan een optie, maar een deel van de ene naar de andere rwzi afvoeren en slechts één rwzi uitbreiden kan een veel aantrekkelijkere optie zijn.

Bijlage 4: Ontwikkelingen

Europese Kaderrichtlijn Water

Nog onduidelijk is wat dit gaat betekenen voor de waterbeheerders en gemeenten, maar het is zeker dat er voor sommige stoffen strengere eisen komen dan de op dit moment gehanteerde MTR. Voor wat betreft de lozingen via overstorten, nooduitlaten (drukriolering), ongezuiverde lozingen en zelfs afgekoppelde verharde oppervlakken kan dit zeker van groot belang zijn. Noodzakelijke nieuwe, extra of andere maatregelen zijn op voorhand niet uit te sluiten. Vanuit de rioleringshoek zal de invloed van de EKR in ieder geval nauw gevolgd moeten worden.

Hieronder de prioritaire stoffenlijst. De lijst is nog niet definitief en de hoogte van de maximale concentratie is nog niet bepaald.

KRW PRIORITAIRE STOFFENLIJST

Nummer	Naam van de prioritaire stof
1	alachloor
2	anthraceen
3	atrazine
4	benzeen
5	pentabroomdifenylether
6	cadmium
7	C10-13-chlooralkanen
8	chloorfenvinfos
9	chloorpyrifos
10	1,2-dichloorethaan
11	dichloormethaan
12	bis(2-ethylhexyl)ftalaat (DEHP)
13	diuron
14	endosulfan
15	fluorantheen
16	hexachloorbenzeen
17	hexachloorbutadieen
18	hexachloorcyclohexaan
19	isoproturon
20	lood

Nummer	Naam van de prioritaire stof
21	kwik
22	naftaleen
23	nikkel
24	nonylfenolen
25	octylfenolen
26	pentachloorbenzeen
27	pentachloorfenol
28	polyaromatische koolwaterstoffen (PAK)
	benzo(a)pyreen
	benzo(b)fluorantheen
	benzo(k)fluorantheen
	benzo(g,h,i)peryleen
	indeno(1,2,3-cd)pyreen
29	simazine
30	tributyltin
31	trichloorbenzenen
32	trichloormethaan
33	trifluraline

Nummer	Overige lijst stoffen van 76/464/EEG*
1	trichloorethyleen
2	tetrachloorethyleen
3	tetrachloorkoolstof
4	DDT totaal
5	aldrin
6	dieldrin
7	isodrin
8	endrin

* Niet prioritair in KRW-stoffenlijst maar wel in dochterrichtlijn van 76/464/EEG aangemerkt als prioritair en waarvan de Europese commissie heeft besloten dat deze meegenomen moeten worden als prioritair.

WB21 / Nationaal bestuursakkoord water (NBW)

Momenteel wordt gesproken over zoveel mogelijk vasthouden van water en over het hanteren van overlastnormen in stedelijk gebied. Hier ligt een nauwe link met de riolering. Het afkoppelen, water op straat, maar ook de invloed van overstorten (zowel op het oppervlaktewater als op de werking van de riolering zelf) zijn onderwerpen die hierin passen.

Kortom riolering is in stedelijke plannen één van de pijlers om invulling te kunnen geven aan het NBW.

Rijksvisie op de waterketen

De ministeries van VROM, V&W, EZ, FN en Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties hebben in april 2003 de Rijksvisie Waterketen vastgesteld. In de rijksvisie wordt aangegeven welke publieke belangen in de waterketen moeten worden geborgd en hoe dat voor de langere termijn vorm gegeven zal worden. Hiermee geeft de rijksvisie de kaders voor de uitvoering aan.

De rijksvisie heeft langs twee strategische lijnen een streefbeeld voor de toekomst (circa 2020) neergelegd. De twee lijnen zijn:

1. zo weinig mogelijk vermengen van relatief schoon regenwater en grondwater met afvalwater waardoor een ontkoppeling tussen watersysteem en waterketen zoveel mogelijk wordt doorgevoerd;
2. zo groot mogelijke doelmatigheid en klantgerichtheid in de drink- en afvalwatersector.

In de rijkswisie worden deze hoofdlijnen in een aantal beleidsvoornemens uitgewerkt, enkele daarvan zijn:

- anders omgaan met regenwater in stedelijk gebied;
- anders omgaan met grondwater in stedelijk gebied;
- stimuleren Waterplan;
- Afvalwaterakkoord;
- delen van kennis en ervaringen;
- monitoren waterketen.

Rijkswisie Regenwaterbeleid

Er is een rijkswisie hoe om te gaan met regenwater opgesteld. Hierin wordt gesteld dat regenwater gescheiden moet worden gehouden van vuilwaterstromen. Aangezien in Nederland 80% van het rioolstelsel gemengd is, rust er een geweldige uitdaging voor gemeenten en waterbeheerders om aan de rijkswisie invulling te geven.

Bij het omgaan met regenwater zijn vele partijen betrokken:

- degenen die oppervlakken verharderen (huishoudens, bedrijven en beheerders van openbare ruimte);
- gemeenten, die regenwater via de riolering inzamelen en transporteren;
- waterschappen, die het met ander afvalwater gemengde regenwater zuiveren, en die via het watersysteem het ongemengde of gezuiverde regenwater uiteindelijk afvoeren;
- bevoegde gezagsinstanties (gemeenten, waterschappen en provincies), die eisen stellen aan lozingen, zowel op als uit het afvalwatersysteem.

De doelstelling van de rijkswisie is het formuleren van een beleid gericht op een duurzame wijze van omgaan met regenwater, waarbij risico's voor de gezondheid van mens en dier alsmede risico's voor het milieu tot een minimum worden beperkt, waarbij wateroverlast zo veel mogelijk wordt voorkomen, en waarbij de oplossingen goed inpasbaar zijn in de stedelijke leefomgeving.

In 2006 is het waterschap gestart met het opstellen van hemelwaterbeleid. In 2008 zal dit afgerond worden. Onderdeel is dat de huidige regels tegen het licht gehouden worden.

Nieuw beleid door WSHD

Vanwege de vele ontwikkelingen op rioleringsvlak is het waterschap bezig nieuw (riolerings)beleid te formuleren. Onderdelen hierin zijn: samenwerken, omgaan met hemelwater, grondwater, afvalwaterakkoorden en meten. De huidige beleidsregels en -regelingen worden tegen het licht gehouden. Medio 2008 is het complete beleid af.

Bijlage 5: Samenvattend overzicht

Gemeente	Looptijd huidig GRP	Status nieuwe GRP	GRP actueel	Status Stiwas	Ontheffing	Onger. Incl. binnen be- bouwde kom	Buitenge- bied gesaneerd	Aantal overstorten	Status GAP	Rioolheffing 2007 meerpersoonshuis- houden eigenaren
Albrandswaard	2007-2011	(Nog) geen aanvang	Ja	In uitvoering	Geen ontheffing nodig	0	Ja	26	Opstellen plan 2008	136,40
Barendrecht	2003-2008	In opstelling	Ja	Uitvoering ge- reed	Geen ontheffing nodig	0	Ja	1	Al 90% Gescheiden Stelsel	228,00
Bernisse	2007-2011	(Nog) geen aanvang	Ja	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	192	Ja	10	Opgesteld in 2007	237,50
Binnenmaas	2005-2007SG 2006-2010BM	In opstelling	Ja	In uitvoering	Ontheffing	210	Nee	47	In opstelling	164,00
Brielle	2004-2008	(Nog) geen aanvang	Ja	Uitvoering ge- reed	Geen ontheffing nodig	0	Ja	14	Opgesteld in 2006	189,00
Cromstrijen	2001-2007	GRP 2008-2012 is af	Ja	In uitvoering	Ontheffing	107	Ja	11	In opstelling	167,75
Dirksland	2007-2011	(Nog) geen aanvang	Ja	In uitvoering	Ontheffing	98	Ja	12	In opstelling	244,50
Dordrecht	2007-2010	Startnotitie ligt er al	Ja	In uitvoering	Ontheffing aange- vraagd	100	Nee	110	Wordt geïntegreerd in verbreed GRP	160,63
Goedereede	2005-2009	(Nog) geen aanvang	Ja	In uitvoering	Ontheffing	21	Ja	15	In opstelling	103,00
Hellevoetsluis	1996-2000	In opstelling	Nee	In uitvoering	Ontheffing	69	Ja	105	Geen plan	57,38
Hendrik-Ido- Ambacht	2003-2007	In opstelling	Ja	In uitvoering	Ontheffing	3	Ja	24	In verbreed GRP start 2008	80,00
Korendijk	1997-2001	GRP 2008-2012 is in opstelling	Nee	Nog geen toet- sing	Ontheffing	185	Nee	20	Geen plan	164,00
Middelharnis	2003-2007	In opstelling	Ja	In uitvoering	Deels ontheffing. Deels nog aanvragen.	164	Ja	23	Afweging GAP opstellen wordt gemaakt in nieuw GRP	159,09
Oostflakkee	1998-2002	In opstelling	Nee	In uitvoering	Brede zorgplicht	302	Nee	20	Plan in uitvoering	243,00
Oud-Beijerland	2002-2010	(Nog) geen aanvang	Ja	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	43	Ja	19	Geen plan	112,85
Ridderkerk	2001-2006	GRP 2007-2010 is in concept gereed	Nee	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	101	Nee	54	Planvorming gestart	132,24
Rotterdam	2006-2010	(Nog) geen aanvang	Ja	In uitvoering	Brede zorgplicht	45	Nee	67	Opstellen plan 2007	130,86
Rozenburg	2001-2006	In opstelling	Nee	In uitvoering	Ontheffing	1	Ja	12	Geen plan	99,60
Spijkernisse	2003-2007	In opstelling	Ja	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	26	Ja	127	Visie in 2006 uitgewerkt. Afkop- pelkaart in 2008 afronden.	87,39
Strijen	2006-2010	(Nog) geen aanvang	Ja	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	144	Ja	5	Opstellen in 2008-2011	217,70
Westvoorne	2005-2009	(Nog) geen aanvang	Ja	Uitvoering ge- reed	Ontheffing	158	Nee	29	Plan opgesteld	219,00
Zwijndrecht	2006-2009	(Nog) geen aanvang	Nee	In uitvoering	Ontheffing	1	Nee	58	Opstellen in 2008	156,48
Gemiddeld		(Nog) geen aanvang	Ja	In uitvoering	Ontheffing	90	Ja	37	Op korte termijn GAP afronden of starten met opstellen	158,65